

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava
Sotsioloogia eriala

Anet Mürsoo

**Eesti elanikkonna hoiakud riigi turvalisuse kohta Eurobaromeetri 2015.
aasta eriuuringu andmetel**
Bakalaureusetöö

Juhendaja: Andu Rämmer, Msc

Tartu 2016

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/töö autori allkiri/

Abstract

Attitudes of the Estonian population towards national security based on Eurobarometer's special survey of 2015

The aim of this bachelor (BA) thesis is to analyze the attitudes of the Estonian population towards national security and to find out which factors affect those attitudes. The data, which is concluded in the BA thesis originates from the Eurobarometer Special Survey 432 "Europeans' attitudes towards security", which was carried out in the year of 2015. In this BA thesis only the data about Estonia is used.

The main findings of this thesis show that there are several aspects that affect attitudes towards national security, e.g. economical situation of the country and household; are the national forces doing enough to oppose different issues in the country; and whether there is enough protection coming from outside the borders of Estonia. There are also some factors that do not affect attitudes towards national security, like technology and how satisfied the respondents with their lives are.

In addition to previous ones, some more important findings occurred: the results of the survey showed significantly different attitudes towards national security among Estonian and Russian speakers. The attitudes towards national security depend also on which region the respondent lives and how old he or she is. There is no gap between attitudes based on gender.

The overall findings showed that most of the participants agree or tend to agree with the fact that the country where they live is secure.

Keywords: national security, attitudes, values

Sisukord

Abstract.....	3
Sisukord.....	4
Sissejuhatus	5
1. Julgeolek, väärtused, hoiakud ja probleemiseade.....	7
1.1. Julgeolek ja turvalisus	7
1.1.1. Mida tähendab mõiste “julgeolek”?	7
1.1.2. Eesti julgeolekupoliitika.....	9
1.1.3. Varasemad Eestis läbiviidud julgeolekut kajastavad uurimused.....	12
1.2. Julgeoleku väärtustamine eestimaalaste seas	14
1.2.1. Mõiste “väärtused”	14
1.2.2. Julgeolekuga seotud väärtused ja hoiakud Eestis.....	16
1.2.3. Mõiste “hoiakud” ja nende mõõtmine	19
1.3. Uurimisküsimused ja probleemiseade	20
2. Metoodika.....	22
2.1. Andmed	22
2.2. Analüüsi meetodid.....	23
2.3. Uuringu valim.....	24
2.3.1. Tunnuste kirjeldav ülevaade.....	25
3. Tulemused	32
3.1. Kirjeldav ülevaade riigi turvalisuse hinnangust	32
3.3. Riigi turvalisuse hinnangute mõjutajad	34
4. Arutelu.....	37
Kokkuvõte	41
Kasutatud kirjanduse loetelu	43
Lisad	47
Lisa 1. Maailma väärtuste kaart.....	47
Lisa 2. Kirjeldav statistika	48
Lisa 3. Riigi turvalisuse hinnangud erinevate näitajate põhjal.....	53

Sissejuhatus

Eestis ning mujal maailmas on läbi viidud väga palju uuringuid, mis analüüsivad inimeste väärtusi, hoiakuid ja hinnanguid erinevatele eluolu aspektidele. Üheks neist on ka riigi turvalisuse tunnetamine ja üldine julgeoleku seisund kodumaal. Teadmised, mis saadakse sellistest uuringutest, annavad võimaluse teha ettepanekuid ning nende põhjal ellu viia muudatusi ühiskonnas, mis teevad ka antud uuringu oluliseks.

On hea tõdeda, et Eesti riik ei asu tänasel päeval tulises sõjakoldes, küll aga ei tohiks mitte keegi võtta rahu ja stabiilset julgeolekuseisukorda meie riigis iseenesestmõistetavana - olukord võib muutuda päevapealt. Mistõttu on tähtis teada, kuivõrd turvaliseks peavad Eesti riiki meie ühiskonna liikmed, ning mis neid hinnanguid mõjutab, et selle teadmise abil suunata riigis tehtavaid otsuseid. Ka käesoleva bakalaureusetöö koostaja on üks osa ühiskonnast, mistõttu on riigi turvalisust puudutavad teemad tema jaoks vägagi olulised, sest tihtilugu kipub meediast ja muudest kanalitest kõlama jääma seisukohad, et rahvusvahelist julgeolekukeskkonda varitsevad tänapäeval mitmed ohud.

Töö eesmärk on leida tegurid, mis mõjutavad riigi turvalisuse hinnanguid ning analüüsida antud küsimuse vastuseid erinevate näitajate põhjal. Kuna riigi turvalisus on miski, millele inimesed igapäevaselt ei pruugi mõelda, siis on töö esimeses osas lahti seletatud, mis peitub mõiste “rahvuslik julgeolek” taga. Lisaks sellele on antud ülevaade Eesti julgeolekupoliitikast ning varasemalt antud teema kohta tehtud uuringutest – näiteks viib kaks korda aastas Juhan Kivirähk (2015) läbi avaliku arvamuse ja riigikaitse teemalist uuringut, mille tulemustest antud töös pikemalt kirjutatud on.

Samuti hõlmab käesoleva töö teoreetiline osa peatükki, mis käsitleb väärtusi ja nendest kujunevaid hoiakuid, milledest omakorda sõltuvad inimeste hinnangud erinevate nähtuste suhtes. Töö teine osa on empiiriline - esmalt on tutvustatud kasutatavaid andmeid, meetodikat ning tunnuseid ja seejärel on analüüsitud Eurobaromeetri 2015 aasta eriuuringu “Eurooplaste suhtumine julgeolekusse” Eesti kohta käivaid andmeid, kusjuures põhjalikumalt just riigi turvalisuse hinnanguid. Välja on toodud kirjeldav statistika – kuivõrd nõustuvad Eesti elanikud väitega, et riik on turvaline koht, kus elada, Eesti eri piirkondades, vanuse- ja soolõikes ning antud küsimuse vastuseid on võrreldud ka keelelises lõikes. Lisaks sellele on

logistilise regressioonanalüüsi abil otsitud erinevaid tegureid, mis võivad mõjutada riigi turvalisuse hinnanguid. Analüüsile järgneb arutelu, kus uuritakse põhjalikumalt saadud tulemusi ning võrreldakse neid teooria osas esitatud andmetega.

1. Julgeolek, väärtused, hoiakud ja probleemiseade

1.1. Julgeolek ja turvalisus

1.1.1. Mida tähendab mõiste “julgeolek”?

Sõna “julgeolek” kasutatakse tihti igapäevakõnes, sellest räägitakse palju, kuid mis täpsemalt peitub selle mõiste taga? Kuna tegemist on laiaulatusliku mõistega, mis hõlmab mitmeid sfääre ja omab paljusid analüütilisi aspekte, siis ei ole võimalik antud mõistele moodustada ühte ja ainsat üldtunnustatud definitsiooni (Udeanu, 2012: 156).

Eesti keele seletavas sõnaraamatus on julgeolek lahti mõtestatud järgnevalt: “*kaitstus ohtude vastu. Isiklik julgeolek. Julgeolekut tagama. Tuleb mõelda julgeolekule, kandma hoolt julgeoleku eest.*” (Eesti Keele Instituut, 2009: 683). Antud seletusest võib välja lugeda, et julgeolek tähendab eelkõige kaitsetunnet, isiklikku julgeolekut. Tihti mõistetakse julgeoleku all just selle sõjalist aspekti, kaitstust “võõraste” eest, mis on aga aja möödudes muutunud vähemtähtsaks. Sõjalised aspektid ei ole küll kuhugi kadunud julgeoleku mõiste juurest, küll on aga nende tähtsus langenud ning üha olulisemateks punktideks julgeoleku juures on muutunud majandus-, energia- ja keskkonnapoliitika (Romm, 1993: vii).

Julgeolekut võib vaadelda nii rahvusvahelisel kui ka riiklikul ehk rahvuslikul tasandil. Käesolevas töös käsitletakse julgeolekut just rahvuslikul, Eesti tasandil. Mõistet “rahvuslik julgeolek” hakati Romm’i (1993: 2-3) järgi laialdasemalt kasutama alles peale Teist maailmasõda, mis peale kerkis üles probleem – kuidas seda defineerida? Autor väidab, et Ameerikas tuli antud mõiste esmalt suurema tähelepanu alla Yale’i ülikooli debatil, kui üliõpilased debateerisid peale Teist maailmasõda järgneva teema üle: “*Kas Rahvuslik Julgeolek on sõltuv kodumaise tööstuse edendamisest?*”. Aastal 1945 võis juba kuulda Ameerika Ühendriikide Senatis räägitavat rahvuslikust julgeolekust kui mõistest, mis hõlmab endas paljut ning pigem peitub antud mõistes sõna julgeolek kui kaitse. Rahvuslik julgeolek ei olnud enam ainult mere- ja kaitseväge küsimus, vaid lisandusid ka teised tegurid: tööstus, tööjõud, ühiskond jne. (Romm, 1993: 2-3)

Antud mõiste muutus Romm'i (1993: 2-3) sõnutsi aina populaarsemaks ning juba aastal 1947 võeti Ameerika Ühendriikides Rahvusliku Julgeoleku Nõukogu poolt vastu Rahvusliku Julgeoleku Akt, kus küll mõistet selgesõnaliselt ei defineeritud, küll aga toodi välja, et tegemist on erinevate poliitiliste valdkondade, sise-, välis- ja sõjapoliitika lõiminguga. Peale antud sündmust on rahvuslikust julgeolekust räägitud kui millestki, milles on integreeritud paljud elu valdkonnad (Romm, 1993: 3). Samuti kirjeldatakse Longmani maailma poliitika leksikonis seda nähtust kui miskit, mille all võib käsitleda nii riigi kaitset puudutavaid välispoliitika küsimusi kui ka sõjaväekohustust, kohustusi teiste riikide ees ja kulutusi relvastusele. Lisaks sellele puudutavad riiklikku julgeolekut ka majanduslikud aspektid, näiteks töövõime ja konkurentsivõime. (Nolan, 1999: 297)

Rahvusliku julgeoleku elemente on pikemalt lahti seletanud oma artiklis Gheorghe Udeanu (2012). Udeanu (2012) järgi on rahvuslikul julgeolekul kuus fundamentaalset elementi, milledeks on: rahvuslik julgeolek, kriitiliste infrastruktuuride kaitse, ühiskonna kaitse, avalik kord, põhiõiguslik kord ja rahvuslik kaitse. Algselt võib antud käsitlus tunduda üsna kitsana, kuid lisaks üldisele kaitse ja korra tagamisele tulevad mängu ka näiteks ühiskonna kaitse punkti all keskkonna kaitse ja erinevate probleemide tagajärgedega tegelemine ning avalikku korra all lisaks teistele ka tervise, sotsiaalmajanduse ja religiooni küsimused (Udeanu, 2012). Rahvusliku kaitse all kirjeldab Udeanu (2012) kaitsetunnet eri valdkondades: poliitika, diplomaatia, majandus, psühholoogia, meedia, tehnoloogia, rahandus jpm.

Nicholson (2004: 174) väidab, et inimeste igapäevase elu keskpunktis on tihti just füüsiline julgeolek. Pea võimatu oleks elada, kui peaks kogu aeg muretsema selle pärast, et elu võib lõppeda, kardetaks hävingut ning valu, mis kõik teeb aga julgeoleku kõitvaks uurimisteenaks paljudele teadlastele (Nicholson, 2004: 174). Lisaks sellele kirjutab Nicholson (2004: 174), et osades julgeoleku-uuringutes käsitletakse teemat kitsamalt – julgeolekut vägivalla ees, teisalt aga vaadeldakse mõningates uuringutes julgeolekut hoopis laiemalt – kaasates ka teised tegurid, näiteks majandusliku ja keskkonnaalase ebakindluse.

Sarnase mõtte on välja toonud ka Buzan, Wæver ning de Wilde (1997: 1), kes väidavad, et “kitsa” ja “laia” käsitluse asemel on hoopiski “vana” ja “uus” vaade, mis on oma sisult sarnased teiste autorite “kitsa” vs “laia” lähenemistega. Buzan jt (1997:1) löid julgeoleku

analüüsimiseks uue raamistiku, mis muudab antud valdkonna uurimise süstemaatiliseks. Uues raamistikus ei kaasta ainult traditsioonilisi sektoreid – sõjalist ja poliitilist, lisatakse juurde ka teised elu valdkonnad (majandus, keskkond, ühiskond üldiselt), mis kõik mängivad olulist rolli, kui uurida ja analüüsida julgeolekualaseid küsimusi. Kõiki neid valdkondi tuleks omavahel sünteesida. (Buzan jt, 1997:1)

On selge, et rahvuslik julgeolek on mõiste, millele ühte, selget ja lühikest definitsiooni on raske anda, sest see hõlmab enda alla pea kõiki elu valdkondi. Üldistatult võib öelda, et rahvuslik julgeolek tähendab kaitstust ja turvatunnet ning seda paljudel tasanditel ja kõikvõimalikes eri harudes. Rahvuslik julgeolek on miski, mis puudutab igapäevaselt inimeste elusid, isegi kui see on miski, mis ei ole “käega katsutav”.

Käesolevas bakalaureusetöös käsitletakse mõisteid rahvuslik- ja riiklik julgeolek, riigi turvalisus ning riiklik turvatunne sünonüümidenä. See on suurest tingitud sellest, et ka andmestiku, millel põhineb antud töö empiiriline osa, pealkirjaks on “Eurooplaste suhtumine julgeolekusse”, mis sisaldab endas küsimusi julgeoleku tajumise kohta, mida omakorda uuritakse küsimustega, milles peituvad fraasid: “turvaline koht elamiseks” ja “isiklik turvatunne” (Eurobaromeeter, 2015). See näitab, et ka töö põhiandmestikus on samastatud antud mõisteid teineteisele.

1.1.2. Eesti julgeolekupoliitika

Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on Välisministeeriumi koduleheküljel sõnastatud järgnevalt:

Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on kindlustada Eesti iseseisvus ja sõltumatus, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ning rahva turvalisus. Kuivõrd julgeolek on jagamatu, on Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika juhtpõhimõtteks olla ise aktiivne julgeoleku tagaja ja osaleda erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide (NATO, EL, ÜRO, OSCE) poliitilistes otsustusprotsessides ning juhitud kriisiohje- ja rahuoperatsioonides (Välisministeeriumi veebileheküljel).

Antud eesmärgis on selgelt näha, et eelkõige rõhutatakse turvatunnet, st kaitstust ja julgeolekut, mis tähendab, et Eesti julgeolekupoliitika rõhk suunatakse peamiselt

kaitsepoliitikale, mainitud aga ei ole teisi rahvusliku julgeoleku aspekte nagu näiteks majandust, keskkonda, tehnoloogiat või sotsiaalpoliitikat.

Eesti julgeolekupoliitika eesmärk, põhimõtted, julgeolekukeskkondasid mõjutavad arengud ja tegevussuunad on täpsemalt lahti seletatud Eesti julgeolekupoliitika alustes (2010). Antud dokument on raamdokument, mida muudetakse ja täiustatakse siis, kui peaks muutuma julgeolekukeskkond või konkretiseeritakse Eesti julgeoleku tagamise võimalusi. Lisaks sellele koostatakse antud dokumendi alusel valdkondlikke arengu- ja tegevuskavasid ning viiakse ellu julgeolekupoliitikat, mida koordineerib Vabariigi Valitsus (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010: 3, 20).

Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on antud dokumendis (2010) sarnaselt sõnastatud nagu ka Välisministeeriumi koduleheküljel, küll aga veidi lühemalt. Eesti julgeolekupoliitika aluste (2010: 3) järgi on Eesti julgeolek üldistatult osa rahvusvahelisest julgeolekust, mis tähendab, et Eesti arvestab oma julgeolekupoliitiliste otsuste langetamisel ka teiste riikidega. Oluliseks peetakse samuti demokraatlikke põhimõtteid, inimõiguseid, põhivabadusi ja peamiste inimlike väärtuste teostamist. Ollakse arusaamal, et julgeolek on rahvusvahelise koostöö eesmärk, eriti tänapäeva globaliseerivas maailmas, ehk nii välised kui ka sisemised julgeolekuohud mõjutavad teineteist. (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010: 3) Julgeolekut tuleb käsitleda laialt, kaasata tuleb kõiki ühiskonna sektoreid, kõiki julgeoleku valdkondasid tuleb pidevalt arendada ning olulist rolli mängib ka rahvusvaheline koostöö (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010: 3).

Eesti julgeolekupoliitika lähtub suures osas just ÜRO põhikirjas sätestatud põhimõtetest, mille hulgas on ka aspekt, et igal riigil on õigus ja vabadus ise valida oma julgeolekulahendid. Peamisteks põhimõteteiks on suunatus ohtude ennetamisele ja selle tagamisele, et vajadusel kiirelt ning paindlikult reageerida ning see, et meie riigi julgeolekupoliitika ei ole suunatud ühegi teise riigi vastu. Julgeoleku tagamist korraldab Eesti tänu liikmeks olemisele NATOs ja Euroopa Liidus (edaspidi ka lühendatud EL'iks), lisaks sellele tehakse ka palju koostööd teiste liitlaste ja rahvusvaheliste partneritega. Oluliseks peetakse julgeoleku ning turvalisuse edendamisel ka ühtse kodanikuühiskonna rolli. (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010: 4) Ka Eesti julgeolekupoliitika alustes (2010: 5) on ära toodud, et julgeolekukeskkonda mõjutavad

paljud erinevad tegurid ja valdkonnad, st - olulised on ka arengulised muutused poliitilises, majanduslikus, sotsiaalses, tehnilises, sõjalises ja keskkonnaalas.

Eesti julgeolekupoliitika aluste seletuskirjas on Paet (2010: 3) lühidalt kokkuvõtnud julgeolekukeskkonna hinnangu ning julgeolekupoliitika tegevussuunad. Eesti julgeolekukeskkonda on vaadeldud julgeolekupoliitika alustes kolmel tasandil: globaalsel, Euro-Atlandi ja Eesti. Välja on toodud, et tänapäeva ühiskonnad on üha enam ja enam globaalsemad, aina kiiremini arenevad ning levivad info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad, tõusevad üles uued jõukeskused, mille kõigega kaasnevad migratsioon, kliimamuutus, kokkupõrked ressursside pärast jne. Kõik, mis toimub maailmas, mõjutab ka Eesti julgeolekut. (Paet, 2010: 3)

Samuti on Paet julgeolekupoliitika seletuskirjas (2010: 3) lühidalt kokku võtnud Eesti julgeolekupoliitika tegevussuunad. Kokku on neli peamist tegevussuunda: välis-, kaitse- ja turvalisuspoliitika ning ühiskonna sidusus ja toimepidevus. (Paet, 2010: 3-5) Välispoliitika peamiseks ülesandeks on julgeoleku kindlustamine, mille alla kuulub ka liikmeks olek rahvusvahelistes organisatsioonides, inimõiguste ja demokraatlike väärtuste edendamine ning kriisiohje ja relvastuskontrolli teostamine. Esmatähtis Eesti välispoliitikas on Atlandi-ülene koostöö. Kusjuures tuuakse välja, et oluline on koostöö USA'ga ja läbisaamist teiste liitlastega ei ole eraldi esile tõstetud. Uudne võrreldes varasema alusdokumendiga on see, et kriisiohjele ja konfliktide ennetamisele lähenetakse ulatuslikumalt kui varem - kaasatakse lisaks sõjalistele vahenditele ka tsiviilvahendid ja arenguabi. (Paet, 2010: 4)

Kaitsepoliitika hõlmab enda all hoopis rohkemaid tegureid kui esmapilgul arvata võib. Lisatud on lisaks sõjalisele kaitsele ka tsiviilsektori toetus, välistoetuse leidmine, psühholoogiline kaitse, sisejulgeoleku tagamine ja elutähtsate teenuste toimepidevus. Nagu ka eelnevalt mainitud, mängib ka kaitsepoliitika juures olulist rolli rahvusvaheline koostöö ja organisatsioonides liikmeks olek, eriti panustatakse lisaks iseseisvale kaitsevõimele just NATO'le, ehk Põhja-Atlandi lepingu artiklile nr 5. (Paet, 2010: 4)

Turvalisuspoliitika peamiseks eesmärgiks Eesti julgeolekupoliitika aluste (2010: 15) järgi on sellise ühiskonna oleku saavutamine, kus on tagatud ohutu elukeskkond, lisaks sellele peaks

olema riik võimeline ohule reageerima ning kui peaks tekkima olukord, et oht on siiski realiseerunud, siis peaks riik olema võimeline tekitatud kahju kiirelt taastama. Riigi kaitsel, sisejulgeoleku ja turvatunde tagamisel tuleks kasutada uusi tehnoloogiaid ning kaasata tuleks ka kodanikuühendusi. Kõige olulisemateks turvalisuspoliitika tegevusteks Eesti julgeolekupoliitika aluste (2010: 15-16) järgi on *“põhiseadusliku korra kaitse, välispiiri valve, hädaolukordade ennetamine ja tagajärgede leevendamine, võitlus rahvusvahelise organiseeritud kuritegevusega, korruptsiooni, terrorismi ja küberkuritegevuse tõkestamine.”*

Neljandaks julgeolekupoliitika tegevussuunaks on ühiskonna toimepidevus ja sidusus. Riik on võimeline toime tulema ohtudega ning neid eelkõige ennetama siis, kui ta on üks tervik, ühiskond peab olema sidus, mis tähendab muuhulgas ka seda, et tegeletakse rohkem erinevate kodanikuühiskonna osalistega, inimesi kaastakse ühiskonnaellu ja riigis valitseb suur tööhõive. (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010: 16) Mis jälegi näitab seda, et julgeolek ei ole vaid sõjaline ja riigi küsimus, vaid hõlmab mitmeid eri eluvaldkondi, millest ei jää puutumata ükski ühiskonna liige. Selle tegevussuuna alla kuuluvad Eesti julgeolekupoliitika aluste (2010: 17-18) järgi lisaks elutähtsate teenuste toimepidevusele ka näiteks see, et riigis oleks olemas toimivad elektroonilise side võrgud, tagatud oleks küberjulgeolek, riigis oleks hea infrastruktuur. Loomulikult ei jää puutumata ka energiajulgeolek ja keskkonna- ning finantssüsteemi turvalisus. Tagatud peab olema ka psühholoogiline ja rahvatervise kaitse ning lisaks neile punktidele peaks riigis toimuma ühtlane regionaalne areng ning võimalikult suur lõimumine. (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010: 19-20)

1.1.3. Varasemad Eestis läbiviidud julgeolekut kajastavad uurimused

Eestis viib avaliku arvamuse uuringut julgeolekust kaks korda aastas Kaitseministeeriumi tellimusel läbi Juhan Kivirähk. Uuringute läbiviimisega alustati juba aastal 2001 ning neid on kokku 38 (Kivirähk, 2015: 4). Eesmärgiks antud avaliku arvamuse uuringutel on lahti mõtestada elanike hoiakud ja suhtumine riigikaitsealistesse punktidesse. Kaitseministeeriumi koduleheküljel on saadaval 35'e uuringu raportid. (Kaitseministeeriumi ...)

Kõige värskem kättesaadav avaliku arvamuse ja riigikaitse uuring viidi läbi oktoobris 2015. Küsitleti kokku 1193 Eestis elavat inimest, kelle vanus oli vähemalt 15 aastat. Valim on

esinduslik, sest lähtunud on üldkogumi proportsionaalsest mudelist. Antud uuringus mõõdeti, milline on inimeste uhkustunne Eestis elamise üle ning selle üle, et Eesti kuulub NATOsse ja Euroopa Liitu. Üldiselt tuli välja, et eestikeelsed vastanud tunnevad nende aspektide kohta rohkem uhkustunnet kui venekeelsed vastanud. Lisaks sellele mõõdeti ka erinevate institutsioonide usaldusväarsuse hinnanguid, millest jällegi selgusid suured erinevused eesti- ja venekeelse vastajaskonna vahel. Kõige usaldusväärsemateks institutsioonideks pidasid vastanud päästeteenistust, politseid, kaitseväge ja Kaitseliitu. Suured erinevused ilmnisid NATO usaldusväarsuse hinnangutes, kus eestikeelsetest vastanutest hindavad 78% antud institutsiooni usaldusväärseks ja venekeelsetest vaid 24%. Sarnane tendents ilmnis ka Vabariigi Presidendi usaldusväarsuse hinnangutes, mille usaldusväarsuse protsendid olid vastavalt 74% ja 28%. (Kivirähk, 2015: 4)

Kivirähk'i uuringuraportist (2015: 4) tuleb ka välja, et vastanud usuvad, et maailmas kasvab ebastabiilsus ja sõjaliste konfliktide tõenäosus. Huvitav on samuti tõsiasi, et üldiselt peetakse Eesti sisejulgeolekulukorda positiivsemaks kui terve maailma julgeolekulist olukorda (Kivirähk, 2015: 4). Eestit ähvardavateks ohtudeks peetakse küberrünnakut, merereostust ning seda, et mõni teine riik võib omakasude eesmärgil sekkuda meie riigi poliitikasse või majandusse. Kusjuures võrdluses sama uuringu varasemate küsitlustega on tõusnud nende vastanute osakaal, kes arvavad, et võib toimuda usulistel või rahvuslikel motiividel kokkupõrkeid elanikkonna rühmade vahel. Suhteliselt vähetõenäoliseks peetakse aga ulatuslikku või piiratud sõjalist rünnakut Eesti riigile. (Kivirähk, 2015: 5)

Kõige olulisemaks julgeolekutagatiseks peetakse NATOsse kuulumist. Tähtsaks peetakse ka seda, et arendada tuleb Eesti iseseisvat kaitsevõimet ja tõusvat koostööd ning häid suhteid meie idanaabri, Venemaaga. (Kivirähk, 2015: 6) Uuringuraportist selgub ka, et Eesti riigipiiri kaitstust hinnatakse keskmiseks, ehk nii positiivseid kui ka negatiivseid hinnanguid on võrdselt. Kivirähk'i riigikaitse uuringud on oma mahult küll sisukad, aga uuritud ei ole riigi turvalisuse hinnanguid täpsemalt, nt eri Eesti piirkondades, vanusgruppides ja sugude lõikes.

Üldistusi võib Kivirähk'i uuringute kohta öelda autori enda sõnade järgi - (2014: 22) kõikides tehtud 35s avaliku arvamuse ja riigikaitse küsitluste tulemustes on näha suuri erinevusi eesti-

ja venekeelsete vastanute hoiakute vahel (Kivirähk, 2014: 22). Kivirähk'i (2014: 22) sõnul lähevad lahku arvamused nii selle koha pealt, kes pakub suurimat kaitset meie riigile ning ka selle koha pealt, mis meie riiki kõige enam ohustab.

Lisaks sellele on täpsemalt uuritud hoiakuid ja hinnanguid riigi turvalisuse suhtes Eurobaromeetri 2011 aasta eriuuringus EB76.4 pealkirjaga "Siseküsimused" (ing k. "Awareness of home affairs") (Eurobaromeeter, 2011). Antud uuringus mõõdeti riigi turvalisuse hinnangut küsimusega "Mil määral Te nõustute või ei nõustu iga järgneva väitega avaliku julgeoleku kohta? Eesti riik on turvaline koht elamiseks". Antud uuringu faktilehelt (2011) selgus, et valdavalt pidas Eesti elanikkond oma riiki turvaliseks kohaks, kus elada - antud väitega üldjoontes nõustujaid oli kokku 89%. Kusjuures võrdluses teiste EL'i riikidega pidasid Eesti vastanud oma riiki üldiselt veidi rohkem turvaliseks kui teiste riikide elanikud - EL'i keskmine 84% (Eurobaromeeter, 2011).

Eesti elust inimeste hinnangutes on kirjutanud artikli ka Jaanika Hämmal (2007a), kus autor toob lisaks muule ka välja, et läbi aastate peetakse Eestis suurimaks probleemiks kuritegevust, mis näitab seda, et puudu jääb sotsiaalsest turvalisusest. Ülejäänud Euroopas sellist tendentsi aga näha ei ole - kuritegevust probleemina mainitakse üha vähem ja vähem ning selliseid riike, kus inimesed peavad muretsema kõige rohkem just enda ja oma vara turvalisuse pärast, on vähe (Hämmal, 2007a: 42).

1.2. Julgeoleku väärtustamine eestimaalaste seas

1.2.1. Mõiste "väärtused"

Väärtuste uurimisega on tegelenud paljud uurijad, seda on nii mõõdetud kui ka konseptualiseeritud. Näiteks väidab Aimre (2005: 92), et mõistet "väärtus" kasutatakse erinevates teadustes, alates sotsioloogiast lõpetades nt majandusega, lisaks sellele kasutatakse antud mõistet sagedalt ka igapäevakeeles. Aimre (2005: 92) väidab, et just mõiste "väärtus" on sotsioloogia üks põhimõistetest. Lisaks sellele hõlmab sõna "väärtus" enda all ka mitmeid laialt levinud tähendusi, mida ka teadlased erinevate tähenduste all kasutavad, näiteks *hoiakud, motiivid, vajadused, huvid* (Niit, 2002: 42).

Aimre (2005: 92) järgi eksisteerivad igas ühiskonnas väärtused ning väärtussüsteemid, kusjuures viimased esinevad olenemata sellest, mis tüüpi ja mis arengutasemega ühiskonnaga tegemist on. Autor väidab, et üldiselt on väärtused tekkinud läbi pikaajase ühise elu ja tegevuste, ühtlasi on nad ka eelduseks sellele, et saada nii ühiselt kui ka individuaalselt tegutseda. Lisaks sellele on tähtis välja tuua, et väärtused on tugevalt mõjutatud kultuurikontekstist (Aimre, 2005: 92).

Aimre (2005: 92) on mõiste “väärtus” oma raamatus välja toonud järgnevalt:

Väärtus on ükskõik milline asi, materiaalne või ideaalne, idee või institutsioon, tegelik või kujuteldav, kõik see, mille suhtes inimene võtab hinnangulise seisukoha, mille kohta arvatakse, et see on oluline, etendab elulist rolli, ning selle saavutamine, selle poole püüdlemine või selle tõrjumine on vajalik indiviidile või tervele grupile, ühiskonnale. Väärtused on enamuse poolt heaks kiidetud ja omaks võetud arusaamad sellest, mis on hea ja halb, lubatud ja keelatud, ilus ja inetu, kasulik ja kahjulik.

Antud seletusest võib välja lugeda, et väärtus ei ole üks kindel ese või nähtus, vaid ta võib peituda kõikjal ja kõiges. Oluline on fakt, et väärtuse kohta võetakse hinnanguline seisukoht, et ta mängib olulist rolli ning selle “ideaalini” üritatakse kas jõuda või selleni jõudmist üritatakse takistada. Lisaks sellele on väärtused omistatavad ühiskonna enamusele. Samuti võib antud seletusest välja lugeda, et just enda väärtustele tuginedes annavad inimesed hinnanguid erinevatele eluolu aspektidele, nähtustele jne.

Tart (2011: 5) väidab, et eristada saab väärtuste uurimises mitmeid vaatenurki, näiteks erineb sotsioloogiline vaade väärtustele psühholoogilisest vaatest. Sotsioloogiline vaatenurk käsitleb pigem ühiskondi ja kultuure ning neis valitsevaid väärtusi, psühholoogiline vaatenurk keskendub aga pigem indiviidiväärtustele. Lisaks sellele keskendub sotsioloogiline vaatenurk ka sellele, kuidas väärtused mõjutavad grupi või ühiskonna käitumist ning mõtteviise. (Tart, 2011: 5) Indiviidid on need, kes loovad kultuuri ja kultuur omakorda vormib indiviidide käitumist ning arusaamu inimkonna põhiväärtustest (Tart, 2011: 6).

Niit (2002: 43) väidab, et inimeste hinnangud millelegi avalduvad tema põhiväärtustes, neid eristab väärtustest asjaolu, et nad on abstraktsed ning et neid on võimalik üldistada. Hoiakute ja väärtuste erinevusest on kirjutanud ka Bergman (1998). Üldistatult võib öelda, et hoiakud

on pigem situatiivsed ning suunatud kas konkreetse või abstraktse objekti suhtes, väärtused aga on üldjuhul püsivamad ning rohkem situatsiooniülesemad (Bergman, 1998: 82).

1.2.2. Julgeolekuga seotud väärtused ja hoiakud Eestis

Isegi kui maailmas on kokku pea 200 riiki, on võimalik ikkagi leida nende riikide väärtushinnangute seast ühisjooni (Inglehart, 2007: 11). Väärtusi maailmas saab kaardistada Maailma Väärtusuuringu järgi, mis sisaldab endas kahte kultuuriülest dimensiooni: 1) traditsionaalsus *versus* ilmalik-ratsionaalsus, mis vastandab omavahel traditsionaalsed ja religioossed väärtused, sekulaarsete ja ratsionaalsete väärtustega ning 2) ellujäämine *versus* eneseväljendamine, mis vastandab omavahel nii majandusliku kui ka füüsilise turvatunde ja eneseväljenduslikud väärtused, milledeks on näiteks subjektiivne heaolu ja elu kvaliteet (Inglehart, 2007: 11-12). Autor väidab, et nende dimensioonide abil on võimalik positsioneerida ükskõik milline maailma ühiskond väärtuste kaardile. Maailma väärtuste kaarti ja Eesti asetust antud kaardil on illustreerivalt võimalik vaadata lisa 1, joonis 1.

Järgnevad aspektid liigitavad Inglehart ja Welzel (2005: 49) traditsiooniliste väärtuste alla (ehk vastupidised sekulaar-ratsionaalsetele vastupidist rõhutavad väärtused):

- Jumal mängib vastanu elus suurt rolli;
- lastele tuleks õpetada pigem sõnakuulekust ja religiooni kui iseseisvust ja otsusekindlust;
- abort ei ole kunagi õigustatud;
- tähtis on olla uhke oma rahvusliku kuuluvuse üle;
- suuremat võimu/autoriteeti tuleb austada.

Järgnevalt on välja toodud tunnused, mis Inglehart ja Welzeli (2005: 49) järgi liigituvad eneseväljenduslike väärtuste alla (ehk rõhutavad vastupidist ellujäämist tähistavatele väärtustele):

- majanduslik ja füüsiline kindlustunne on prioriteetsem kui eneseväljendamine ja elukvaliteet;
- homoseksuaalsus on õigustatud;
- respondent on petitsioonile alla kirjutanud;
- inimesi võib usaldada;

- vastaja on õnnelik.

Eelnevalt väljatoodud kahe väärtusdimensiooni alusel on võimalik ära kirjeldada suur osa riikidevahelisest variatiivsusest, tänu millele saab ka positsioneerida erinevad ühiskonnad, riigid maailma väärtuste kaardile (vt lisa 1, joonis 1) (Realo, 2013: 43). Jooniselt on ka näha, et vastavalt riigi positsioonile väärtuste kaardil on võimalik teha üldistusi erinevate riigigruppide kohta, nt on suhteliselt sarnaste väärtushinnangutega Balti riigid või ingliskeelsed riigid, samuti on võimalik teha üldistusi riigigruppidele religiooni põhjal. Eesti asetseb antud kaardil üleval vasakul (vt lisa 1, joonis 1), ehk Eesti elanike väärtuseid iseloomustab suur rõhuasetus ilmalik-ratsionaalsetele ja ellujäämisega seotud väärtustele. Isegi kui paljude eestlaste ideaaliks on olla Põhjamaa, siis reaalsus seda ei toeta – Maailma väärtuskaardil asetseb meie riik Põhja- ja Ida-Euroopa vahel, just seal kus me ka geopoliitilisel maailmakaardil asetseme. (Realo, 2013: 52)

Eesti asetusest ja selle muutustest Maailma väärtuste kaardil on kirjutanud pikemalt oma artiklis Anu Realo (2013). Realo (2013: 47) küll teadvustab endale, et eestlaste ja Eestis elavate vene keelt kõnelevate isikute väärtushinnangutes on suured erinevused, aga oma uurimuses võtab nad vaatluse alla kui terviku. Autor väidab, et ilmalik-ratsionaalsete *versus* traditsionaalsete väärtuste tasandil on Eesti elanikkond üha enam tagasi pöördumas ilmalik-ratsionaalsete väärtuste juurde, nt ei tähtsusta Eesti elanikud lastes religioosset kasvatust ning pigem väärtustatakse lastesse iseseisvuse ja sõltumatuse süstimist. Realo (2013: 47-48) järgi ei pea ka Eesti elanikud aastaks 2011 oluliseks usku kõrgemasse võimu, olgu selleks siis kas jumal, mõni riigi- või perepea, suurenenud on suisa nende inimeste osakaal, kes arvavad, et suurem lugupidamine autoriteetidesse on pigem halb. Ka väidab autor, et Eestis elavad inimesed, on suhteliselt vähe uhked selle üle, et nad on Eesti elanikud.

Ellujäämise versus eneseväljendust rõhutavate väärtuste tasandil ei ole Eesti asukoht aja möödudes samuti väga palju muutunud (Realo, 2013: 49-50). Autor väidab, et eestlaste väärtushinnangutes on toimunud võrreldes kümnenditetaguse ajaga mõningane areng – üha enam ollakse eluga rahul, usaldatakse kaaskodanikke, tuntakse õnnetunnet ning ollakse ka tolerantsemad vähemusgruppide suhtes, kuid ometi on need väärtused madalamad kui näiteks Lääne-Euroopa riikides. Kusjuures on oluline välja tuua, et Eesti elanikud väärtustavad väga vähe postmaterialistlikke väärtusi, milledeks on näiteks sõnavabadus ja kaasa rääkimine

olulistest riigiasjadest. Turvatunnet peavad nii Eesti elanikud kui ka teiste Ida-Euroopa riikide kodanikud väga oluliseks. (Realo, 2013: 49)

Ka Heidmets (2013: 53) toob oma kokkuvõtlikus tekstis eestlaste väärtustest välja, et Eesti omab maailma väärtuskaardil idaeuroopalikku positsiooni, mis tähendab, et näiteks sallivus ja kaasärääkimine ühiskonnas ei ole olulised väärtused eestlaste jaoks. Lisaks kinnitab ka autor (2013: 53), et tihti on eestlaste keskmiste väärtusnäitajate taga väga suured ühiskonnasisesed erinevused, ehk jällegi – eestlased ja teised siinmail elavad rahvused (venelased) omavad teistsuguseid väärtusi.

Lisaks sellele toob Kivirähk (2014: 22) välja, et eestikeelsete vastajate hoiakutele ja käitumisele, ehk uuringutes antud vastustele, on võimalik leida selgitusi – nende hoiakuid mõjutab see, kui vana on vastanu, mis soost ta on, millist haridust ning sotsiaalset staatust ta omab ning ka see, milline on respondendi maailmavaade. Sama aga ei saa väita venekeelsete vastajate kohta – nende puhul tihtilugu ei võimalda staatust kirjeldavad taustandmed selgitusi arvamuste erisustele (Kivirähk, 2014: 22).

Eestlaste väärtusi on uurinud lisaks Realole ka mitmed teised teadlased, huvi on tuntud nii üksikaspektide kui ka üldiste, kogu ühiskonda kirjeldavate väärtuste kohta. On oluline välja tuua, et mõõtes Eestis elavate inimeste väärtusi, tuleks tähele panna fakti, et Eestis elab suur rahvusvähemus, venelased, kelle tõekspidamised, keel ja isegi tähestik, kultuur, tavad ning normid erinevad suuresti eestlaste omadest, mille tagajärjel võivad mõõdetud väärtuste keskmiste taga peituda tähelepanuväärsed erinevused hinnangutes, ehk suured standardhälbed (Tart, 2011: 6).

Julgeoleku ja turvatunde väärtustamise osas toovad Lilleoja ja Tart (2011: 49) välja, et üldiselt hindavad turvatunnet kui väärtust Eestis elavad inimesed kõrgelt. On näha aga tendentse, et venekeelsed elanikud peavad julgeolekut kõige olulisemaks väärtuseks, eestikeelsetel elanikel paigutub see väärtus ka esikolmikusse, aga mitte esimesele kohale (Lilleoja ja Tart, 2011: 49). Kusjuures Lilleoja ja Tart'i (2011: 49-51) uuringus platseerus esimesele kohale Eesti elanike väärtustes universaalsus, mille alla kuuluvad näiteks võrdsus ja tolerantsus ning teisenä väärtustavad Eesti elanikud heatahtlikkus, mille alla kuuluvad teiste heaolu ja pere ning sõprade ustavus. Julgeoleku kui väärtusteguri alla kuuluvad turvatunne ja

tugev valitsus, mida nagu öeldud, venekeelsed vastanud rohkem väärtustavad kui eestikeelsed (Lilleoja ja Tart, 2011: 51).

Olenemata sellest, et Bar-Tal (2000) kirjeldab oma teoses julgeoleku alaseid uskumusi ühiskonnas, on nad siinkohal siiski oluline välja tuua, sest uskumuste alla kuuluvad ka hoiakud. Autor väidab, et igas ühiskonnas on olulised julgeolekualased uskumused, mõnedes aga veidi enam kui teistes. Julgeolekut tuleks Bar-Tali (2000: 88-89) kohaselt vaadelda kui uskumuste ja tunnete kogumit, kusjuures iga inimene tunnetab julgeolekut nii enda kui üksikindiviidi kohaselt kui ka osana ühiskonnast. Julgeoleku uskumused koosnevad autori järgi neljast kategooriast: 1) ebakindluse ulatus, mis sisaldab endas ohtude tajumist, 2) ohu tüübid, mis ühiskonna liikmed kollektiivselt tunnetavad, 3) aspektid, mis pakuvad tuge ühiskonnale ohtudega silmitsi seismisel ja 4) tingimused, mida arvatakse olevat olulised saavutamaks julgeolek. Kusjuures kolmanda kategooria alla kuulub ka see, et julgeolek on inimestele kui eesmärk, väärtus, mille poole püüelda (Bar-Tal, 2000: 88).

1.2.3. Mõiste “hoiakud” ja nende mõõtmine

Mõistet “hoiak” on Roberts’i (2010: 196) järgi väga raske määratleda, sest see on muutunud inimeste jaoks niivõrd igapäevaseks ja iseenesestmõistetavaks. Autor aga väidab, et antud mõiste pärineb sotsiaalpsühholoogiast, kus on teda üsna täpselt määratletud. Laialdasemalt kasutatakse ühiskonnas Eagly ja Chaiken’i (1993) hoiakute määratlust - hoiak on indiviidi tunnetuslik representatsioon, millelegi hinnangu andmine, kas positiivse või negatiivse. Inimesed omavad hinnanguid igasuguste erinevate “asjade” suhtes, nii abstraktsete kui ka füüsiliste kohta ning see, kas see hinnang on positiivne või negatiivne, viitab sellele, milline on inimese hoiak selle “objekti” suhtes (Roberts, 2010: 196).

Roberts (2010:197) väidab, et kõige parem viis hoiakute uurimiseks on küsida inimestelt otse, millised on nende hoiakud mingi teatud nähtuse suhtes. Kasutades hoiakute alaseid küsimustikke, milles on kinnised küsimused, on võimalik hõlpsasti teha üldistusi kogu populatsioonile (Roberts, 2010: 198). Samas väidab autor, et hoiakuid ei saa mõõta otse, kindlaks tuleb teha, et mõõdetakse huvide konstrukti, mistõttu tuleb hoolikalt valida meetodeid, millega hoiakuid mõõta. Oluliseks küsimuseks hoiakute uurimise juures on Roberts’i (2010: 198) sõnul ka see, kas ühe ja sama nähtuse hoiakute teada saamiseks

kasutatakse ühte küsimust või sama küsimust mitmes erinevas variandis ning mitme palli süsteemis neid mõõdetakse (juhul kui kasutatakse suletud küsimusi). Nii hoiaku-alaste uuringute kui ka üldstatult kõikide uurimuste juures loomulikult tähtis see, et kogu küsimustik oleks hoolikalt uurijate poolt läbi mõeldud.

Kokkuvõtlikult öeldes – inimesed omavad erinevaid väärtushinnanguid, väärtustavad ühte, teist või kolmandat “asja”, käitumistaadi vms, väärtused on püsivad, üldisemad ja sõltuvad palju kultuurikontekstist. Hoiakud aga on rohkem suunatud mingile kindlale nähtusele, sõltuvad suurel määral situatsioonist, kus ollakse. Hoiakutest on omakorda tingitud inimeste hinnangud erinevate nähtuste suhtes, kas siis pigem head või pigem halvad, ehk hinnang on see, mille kaudu mõõdetakse hoiakuid.

1.3. Uurimisküsimused ja probleemiseade

Eelnevast teoreetilisest osast tulenevalt on moodustatud kolm uurimisküsimust:

1. Kuivõrd erinevad hinnangud riigi turvalisusele eri Eesti piirkondades, soolises ja vanuselises lõikes?

Eestis on läbiviidud mitmeid uuringuid, kus analüüsitakse Eesti elanikkonna hinnanguid riigikaitse teemaliste aspektide kohta (Kivirähk, 2015; Lilleoja ja Tart, 2011), küll aga ei ole lähemalt analüüsitud riigi turvalisuse hinnanguid eri Eesti piirkondades, soolisi jaotuse ning vanusgruppide lõikes.

Ka on väitnud nii Realo (2013) kui ka Lilleoja ja Tart (2011), et Eesti elanikud peavad üldiselt oluliseks turvatunnet ning üldist turvalisust, mistõttu on huvitav teada saada, kuidas vastasid inimesed Eurobaromeetri eriuuringu küsimustele.

2. Kas eestikeelsete vastanute riigi turvalisuse hinnangud erinevad venekeelsete vastanute omadest?

Eestis elab suur rahvusvähemus – venelased ning kuna nende kultuuriline taust, ajalugu, traditsioonid ning isegi tähestik erineb suuresti eestlaste omast, on põhjust arvata, et nad omavad ka teistsuguseid hinnanguid riigi turvalisusele kui eestikeelsed vastanud (Tart, 2011). Ka Realo (2013) kirjutab oma tekstis, et ta teadvustab endale, et eestikeelsete inimeste

väärtused erinevad suuresti venekeelsete omadest, küll aga analüüsib ta oma uuringus Eestit kui tervikut. Kivirähk (2014) toob oma tekstis välja, et esinevad suured erinevused eestlaste ja venelaste hinnangutes pea kõigi riigikaitseteemaliste küsimuste osas. Kõigele lisaks leidsid Lilleoja ja Tart (2011) oma uurimuses, et venekeelsed vastanud peavad julgeolekut tähtsamaks kui eestikeelsed vastanud. Kogu selle informatsiooni põhjal on huvitav teada saada, kas hinnangud riigi turvalisusele eri keeltes vastanute vahel ka tegelikkuses niivõrd erinevad on.

3. Millised tegurid mõjutavad riigi turvalisuse hinnanguid?

Ülalkirjeldatust teoreetilisest osast tuli välja, et tihti käsitletakse rahvusliku julgeoleku ja turvalisuse all just füüsilist, ehk sõjalist aspekti. Ka Eesti julgeolekupoliitika eesmärk ning alused (2010) keskenduvad peamiselt just kaitse- ja turvatundele, välistele ning sisemistele julgeoleku tagajatele, pööramata tähelepanu seejuures nt majanduslikele, tehnoloogilistele ja eluga rahulolu aspektidele. Mitmed teoreetikud peavad aga oluliseks, et analüüsides julgeolekut puudutavaid teemasid, tuleb silmas pidada mitmeid erinevaid eluolu aspekte ning puutumata ei jää ükski elu valdkond (Buzan jt. 1997; Romm, 1993; Nolan, 1999).

Käesolevas töös on võetud analüüsi alla mitmed erinevad tegurid, et näha, millised aspektid mõjutavad elanikkonna hinnanguid riigi turvalisusele ja millised mitte. Ka uuritakse millised nendest teguritest omavad suuremat mõju ning millised väiksemat või millised ei mängi üldse rolli riigi turvalisuse hinnangute juures.

2. Metoodika

2.1. Andmed

Eelpool väljatoodud uurimisküsimustele vastuste leidmiseks teostatati kvantitatiivne andmeanalüüs SPSS statistikapaketis. Käesolevas töös on kasutatud 2015 aasta Eurobaromeetri eriuuringu “Eurooplaste suhtumine julgeolekusse” (nr 432, laine EB83.2) Eesti kohta käivaid andmeid (Special Eurobarometer 432, 2015). Admestik pärineb GESIS’ e andmebaasist (Gesise ..., i.a).

Tegemist on avaliku arvamuse uuringuga, mis viidi läbi kokku 28’s Euroopa Liidu riigis. Antud uuringu eestikeelselt faktilehelt (2015) selgub, et Eesti kohta käivaid andmeid kogus uuringu jaoks TNS Emor, kusjuures kokku viidi läbi 1002 personaalintervjuud ajavahemikus 21.-30.03.2015. Käesolevas bakalaureusetöös on kasutatud kaalutud andmeid.

Hämmali (2007b) järgi aitavad avaliku arvamuse uuringud nii valdkonna spetsialistidel kui ka tavainimestel paremini aru saada ja lahti mõtestada inimeste hoiakuid, arvamusi ja väärtusi erinevate aktuaalsete ning vähemaktuaalsete ühiskonna temade kohta. Hämmal (2007b) väidab ka, et tänu avaliku arvamuse uuringutele saadakse uut lisainformatsiooni, et töötada välja uusi strateegiaid, poliitikaid või kasutatakse teavet ära näiteks järgneva põlvkonna spetsialistide ning teadlaste väljakoolitamiseks.

Hewstone (2010: 22) kirjutab oma raamatus, et avaliku arvamuse uuringuid on Eurobaromeeter läbi viinud regulaarselt juba alates aastast 1974. Standarduuringuid viiakse läbi kaks korda aastas kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides, kusjuures küsimustikud on hoolikalt tõlgitud eri keeltesse, mille tulemusel on võimalik saadud andmeid kõrvutada riigiti (Hewstone: 22). On oluline ka lisada, et küsimustike tõlked läbivad mitmed kontrollid selleks, et need ikka vastaksid inglisis- ja prantsuskeelsetele lähteküsimustele. Tõlke kokkulangevuse eest hoolitseb aga vastava riigi uurimisinstituut, milleks Eestis on TNS Emor. (Hämmal, 2007b) Käesolevas töös on kasutatud küsimustiku eesti keelseid originaaltõlkeid, mida kasutati ka intervjuude läbi viimisel.

Eurobaromeetri poolt viiakse läbi lisaks standarduuringutele ka eri-, kiir- ja kvalitatiivuuringuid (Hämmal, 2007b). Nende erinevus peitub Hämmali (2007b) sõnul selles, et standarduuringud keskenduvad eelkõige just pikemaajaliselt olulistele ja mitte niivõrd aktuaalsetele teemadele samal ajal kui eriuuringutes kajastuvad teemad on rohkem päevakajalisemad ning lisaks muule määratakse nende teemad ära Euroopa Komisjoni direktoriaadi vajaduste poolt. Käesoleva töö analüüsis ongi kasutatud Eurobaromeetri ühe eriuuringu andmeid. Metoodika osa on Eurobaromeetri eri- ja standarduuringutel samasugune (Hämmal, 2007b).

2.2. Analüüsi meetodid

Antud töö analüüsi osas on esmalt laiemalt analüüsitud riigi turvalisuse hinnang erinevate näitajate põhjal, kusjuures seoste tugevuste hindamiseks on kasutatud hii-ruut-statistikut. Järgnevas analüüsis on ka kasutatud peakomponendi meetodit, et moodustada neljast eelmainitud küsimusteblokist peakomponendid, mida hiljem kasutatakse logistilise regressioonanalüüsi läbiviimisel.

Esmalt kasutatakse antud töös riigi turvalisuse hinnangute analüüsis lihtsamaid sagedustabeleid, mille põhjal on tehtud joonised. Seoste tugevuse hindamiseks on kasutatud hii-ruut-statistikut, mille ideeks Toodingu (2007: 202) järgi on erinevate tunnuste seoste tugevuse leidmine ning nende tulemuste statistilise usaldusvääruse leidmine. Ehk antud statistiku põhjal saab teha järeldusi, kas tunnused erinevad teineteisest olulisel määral või mitte (statisiliselt on oluline tulemus siis, kui olulisuse tõenäosus on võrdne 0,05'ga või on sellest väiksem) (Tooding 2007).

Seosemudeleid kasutatakse sotsiaalteaduses selleks, et leida lisaks paarisestele ka nende taga olevaid kolmandaid, neljandaid jne algpõhjuseid, ehk leida saab mitmemõõtmelisi seoseid (Tooding, 2007: 254). Logistilist regressioonanalüüsi saab Toodingu (2007: 297) järgi kasutada sellisel juhul kui sõltuv tunnus ei ole oma loomult arvuline, vaid on kategoriaalne, kusjuures sõltumatud tunnused võivad olla ükskõik mis tüüpi. Käesolevas töös ongi sõltuvaks tunnuseks kategoriaalne tunnus ning argumenttunnusteks nii arvulised kui ka kategoriaalsed tunnused.

Lisaks kasutatakse antud töös peakomponentide analüüsi selleks, et tehtud peakomponente hiljem regressioonimudelisse kasutada. Tooding (2007: 364) kirjutab oma raamatus, et peakomponentide analüüsi samastatakse tihti just peatelgede faktoranalüüsiga. Peakomponentide meetodit kasutatakse selleks, et edasi anda parim võimalik tunnuste koguvariatiivsus ja ka selleks, et leida sellised muutujad, mis omavahel ei oleks korrelatsioonis (Tooding, 2007: 364). Antud töös moodustatakse sellisel põhimõttel neli peakomponenti, mida hiljem regressioonanalüüsi tegemisel kasutatakse.

2.3. Uuringu valim

Hämmali (2007b) järgi on iga Eurobaromeetri uuringu valim riigiti esinduslik, haarates enda alla vähemalt 15-aastaseid ja vanemaid inimesi, kes on alalised Euroopa Liidu kodanikud. Kusjuures respondent peab olema võimeline küsimustikule vastama kohalikes keeltes, milledeks Eestis on vene- ja eesti keel. Siinkohal on oluline ka välja tuua, et peale Eesti liitumist Euroopa Liiduga ei kaasata enam valimisse neid Eestis elavad inimesi, kes omavad Vene või mõnda muud kodakondsust ning ka need, kelle kodakondsus on kindlaks tegemata. (Hämmal, 2007b)

Kokku vastas Eurobaromeetri eriuuringu “Eurooplaste suhtumine julgeolekusse” küsimustikule Eestist 1002 inimest, kellest ~35% olid meessoost ning ~65% naissoost. Küsimustikule vastas eesti keeles ~85% koguvastanutest ning ~16% vene keeles. Uuringu valimit kirjeldavad täpseid andmeid kajastab lisa 2, tabel 1.

Demograafiliselt jagunesid vastajad järgnevalt: kõige rohkem respondente oli Põhja-Eestist (~41%), seejärel ~1/4 Lõuna-Eestist, Lääne-Eestist (~12%), Kesk- ja Kirde-Eestist mõlemast umbes kümnendik koguvastanutest. Kusjuures on oluline välja tuua, et Kirde-Eestist vastasid neli viiendik respondentidest vene keeles ning Lõuna- ja Kesk- Eestis vastasid elanikud peaaegu sajaprotsendiliselt küsimustikule eesti keeles. Täpseid protsente – millises Eesti piirkonnades kui paljud vastasid eesti keeles ja kui paljud vene keeles küsimustikule, kajastab lisa 2, tabel 2. Lisa 2, tabel 1 kajastab täpseid arve, millisest Eesti piirkonnast, kui palju vastanuid oli.

Vanuselisel jagunesid vastanud järgnevalt: ligikaudu kümnendik vastanutest olid 15-24a, 25-39a vastanuid oli kokku ~22% kõikidest vastanutest, 40-54a vastanud moodustavad ~19%

kõikidest vastanutest ning 55a ning vanemaid respondendid moodustavad koguvallimist ligi poole. Vanuselist jaotust kajastab lisa 2, tabel 1.

2.3.1. Tunnuste kirjeldav ülevaade

Riigi turvalisuse hinnang

Antud tunnust kasutatakse logistilises regressioonanalüüsis sõltuva tunnusena.

Riigi turvalisuse hinnangut, on antud ankeedis mõõdetud küsimusega: “Mil määral Te nõustute või ei nõustu järgneva väitega avaliku julgeoleku kohta? Eesti on turvaline koht elamiseks” küsimust on andmestikus algselt mõõdetud 5-palli skaalal, kus “1” tähistab “nõustun täielikult”, “2” tähistab “kaldun nõustuma”, “3” tähistab “kaldun mitte nõustuma”, “4” tähistab “ei nõustu üldse” ning “5” tähistab vastusevarianti “ei oska öelda”, viimane vastusevariant on käesoleva töö analüüsi jaoks ümberkodeeritud puuduvateks väärtusteks. Antud küsimus mõõdab töö põhifookuses olevaid riigi turvalisuse alaseid hoiakuid.

Selleks, et tunnus vähegi ühtlasemalt jaotuks on regressioonanalüüsi jaoks antud tunnus ümberkodeeritud 3-palli skaalale, kus “1” tähistab “nõustun täielikult”, “2” tähistab “kaldun nõustuma” ning “3” alla on koondatud vastusevariandid “kaldun mitte nõustuma” ja “ei nõustu üldse”, mis on nimetatud ümber “ei nõustu”-ks. Vastusevariant “ei oska öelda” on ümberkodeeritud puuduvateks väärtusteks. Riigi turvalisuse kolmeväärtuselist tunnuse jaotust kajastab lisa 2, tabel 3 ning neljaväärtuselist riigi turvalisuse tunnuse jaotust kajastab lisa 2, tabel 4.

Järgnevad tunnused on logistilises regressioonanalüüsis kasutusel sõltumatute tunnustena, mis on valitud teooria osast välja tulnud teadmisel, et riigi turvalisust tuleks uurida, analüüsida ja käsitleda laiemalt, kaasates erinevaid elu valdkondi (Buzan jt. 1997; Romm, 1993; Nolan, 1999) (vt teooria julgeoleku mõistet käsitlev osa).

Eluga rahulolu hinnang

Vastanute eluga rahulolu hinnangut on antud andmestikus mõõdetud küsimusega “Kuivõrd rahul Te üldiselt oma eluga tervikuna olete?”. Küsimusega on mõõdetud, kuivõrd rahul on respondendid oma eluga tervikuna, mille põhjal saab analüüsida, kas see aspekt mõjutab riigi

turvalisuse antud hinnanguid. Antud küsimust on algselt mõõdetud 5-palli skaalal, kus “1” tähistas “väga rahul” ja “4” “üldse mitte rahul” ning “5” oli märgitud vastusevariandina “ei oska öelda”. Käesoleva analüüsi jaoks on see tunnus kodeeritud ümber 2-palli skaalale, kus on liidetud varasemad väärtused “1” ja “2” uue väärtuse alla nimega “olen eluga rahul” ja “3” ning “4” on liidetud kokku uueks väärtuseks nimega “ei ole eluga rahul”. Tunnuse jaotust kajastab lisa 2, tabel 5.

Minu arvamus loeb Eestis

Seda, kas vastanu arvab, et tema arvamus loeb tema riigis või mitte, on küsitud ankeedis järgneva küsimusega: “Palun öelge, mil määral te nõustute või ei nõustu iga järgneva väitega: Minu arvamus loeb Eestis.” Selle küsimusega saab mõõta, kas vastanud tunnetavad, et nende arvamus loeb, on ühiskonda kaasatud. Antud tunnus on mõõdetud 5-palli skaalal, kus “1” tähistab “nõustun täielikult” ja “4” “ei nõustu üldse”, “5” tähistab vastusevarianti “ei oska öelda”. Selleks, et andmeid paremini analüüsida, on antud tunnus käesoleva töö jaoks ümberkodeeritud järgnevalt: väärtused “1” ja “2” on kokku liidetud ning tähistavad “minu arvamus loeb”. Samuti on kokku kodeeritud väärtused “3” ja “4”, mis tähistavad “minu arvamus ei loe”. Väärtus “5” on ümber kodeeritud puudevateks väärtusteks. Tunnuse jaotust kajastab lisa 2, tabel 6.

Vastanute keel

Küsimustikule said inimesed vastata kahes keeles, kas vene või eesti. Andmestikus on nad keele tunnuse all kodeeritud vastavalt: “1” tähistab “eesti keelt” ja “2” “vene keelt”. Kokku vastas küsimustikule ~84% inimest eesti keeles ning ~16% inimest vene keeles. Keelelist jaotust kajastab lisa 2, tabel 1.

Julgeoleku taju mõjutavad tehnoloogilised aspektid – küsimusteblokk

Tehnoloogia mõju küsimusteblokk sisaldab endas nelja küsimust, mida ankeedis küsiti järgnevalt: “Millist mõju avaldab Teie arvates uute tehnoloogiate (nt internet, tahvelarvutid, nutitelefonid jne) areng ...:

- EL’i kodanike turvalisusele;
- EL’i kodanike õigustele ja vabadustele;
- ametiasutuste tegevusele EL’i kodanike turvalisuse tagamisel;

- ettevõtete majanduslikule tegevusele EL'is.”

Nende küsimustega on vastajate käest uuritud, kuidas avaldab tehnoloogia areng kodanike turvalisusele, õigustele ja vabadustele, ametiasutuste tegevusele ning ettevõtete tegevusele mõju EL'is, mõju. Tunnus oli algselt mõõdetud 5-palli skaalal, kus “1” tähistas “väga positiivne mõju” ja “4” “väga negatiivne mõju”. Väärtus “5” tähistas aga vastusevarianti “ei oska öelda”, mis on ümberkodeeritud puuduvateks väärtusteks, mistõttu on analüüsitud käesolevas töös antud tunnuseid 4-palli skaalal. Antud tunnuste jaotust kajastab lisa 2, tabel 7. Kusjuures selleks, et analüüsitavaid indiviidide arv järgnevas logistilises regressioonianalüüsis suurem oleks, on analüüsimiseks alles jäetud vaid need indiviidid, kes vähemalt kahele küsimusele neljast vastasid.

Antud küsimustebloki on järgneva analüüsi jaoks moodustatud peakomponent nimega “Tehnoloogia mõju”, mis mõõdab seda, kuidas vastanud on arvanud, et tehnoloogia mõjutab nende elu erinevaid aspekte. Tehtud peakomponentide analüüsist selgus, et mida negatiivsemaks peetakse tehnoloogia mõju avalikkusele, õigustele ja vabadustele, ettevõtete tegevustele ja kodanike julgeolekule, seda negatiivsem on ka uus tehtud peakomponent, ehk mida negatiivsemaks peetakse tehnoloogia mõju erinevatele valdkondadele, seda vähem ollakse ka arusaamal, et riik on turvaline. Analüüs näitab, et tehtud peakomponent kirjeldab ära ~65% kõikide tunnuste hajuvusest ning see on antud töös nimetatud edaspidi “Tehnoloogia mõju negatiivne”.

Tabel 1. Komponentmaatriks “Tehnoloogia mõju negatiivne”.

	Tehnoloogia mõju negatiivne
Ametiasutuste tegevus	0,843
Õigused ja vabadused	0,821
Ettevõtete tegevus	0,800
Kodanike turvalisus	0,760

Märkus: Esimeses tulbas aspektid, millele avaldab tehnoloogia mõju.

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring “Eurooplaste suhtumine julgeolekusse”.

Tabelist 1 on näha, kuidas peakomponent, ehk “Tehnoloogia mõju negatiivne” kirjeldab analüüsis olevaid tunnuseid. Tabelist 1 on ka võimalik vaadelda, et tunnused on hästi ära

kirjeldatud ja üldisele tehnoloogia mõjule, saadud uuele peakomponendile, avaldavad mõju kõik analüüsis olevad tunnused peaaegu võrdselt. Kõige negatiivsemaks mõjutajaks tehnoloogiale on ametiasutuste tegevus ning veidi vähem negatiivset mõju omab kodanike turvalisus.

Majanduslikud julgeoleku taju mõjutavad aspektid – küsimusteblokk

Käesoleva töö analüüsis kasutati ka kolme julgeoleku taju mõjutavat aspekti, mida mõõdeti järgneva küsimusega:

“Millist mõju avaldavad Teie arvates alljärgnevad aspektid Teie isiklikule turvatundele?”

- Eesti majanduslik olukord;
- tööhõive olukord Eestis;
- Teie leibkonna majanduslik olukord.”

Respondentidel paluti hinnata, kuidas erinevad majanduslikud aspektid mõjutavad inimese enda julgeoleku taju. Kõik need kolm tunnust on mõõdetud 6-palli skaalal, kus “1” tähistab “väga positiivne mõju”, “5” “väga negatiivne mõju” ja “6” “ei oska öelda”, mis on antud töös ümber kodeeritud puudevateks väärtusteks. Antud tunnuste jaotust kajastab lisa 2, tabel 8. Selleks, et järgnevas logistilises regressioonanalüüsis rohkem analüüsitavaid indiviide oleks, on analüüsi alles jäetud vaid need indiviidid, kes vähemalt kahele kolmest antud bloki küsimustest vastuse on andnud.

Tabel 2. Komponentmaatriks “Majanduslik julgeoleku taju mõjutaja negatiivne”.

	Majanduslik julgeoleku taju mõjutaja negatiivne
Eesti majanduslik olukord	0,896
Tööhõive olukord	0,855
Leibkonna majanduslik olukord	0,845

Märkus: Esimeses tulbas julgeoleku taju mõjutavad aspektid.

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring “Eurooplaste suhtumine julgeolekusse”.

Eelnevalt kirjeldatud kolmest majandusliku taustaga julgeoleku taju mõjutamise küsimusest on moodustatud järgneva analüüsi jaoks üks peakomponent nimega “Majanduslik julgeoleku taju mõjutaja negatiivne”, mis mõõdab seda, kuivõrd need kolm eelpool nimetatud majanduslikku aspekti mõjutavad vastanu isiklikku turvatunnet. Üldiselt võib öelda, et mida

negatiivsemaks pidasid vastanud erinevaid majanduslikke julgeoleku taju mõjutajaid, seda negatiivsema väärtusega on ka tehtud uus peakomponent.

Tehtud peakomponentide analüüsist selgus, et peakomponendi kirjeldusvõimeks on ~75%. Eelnevalt välja toodud tabelist 2 on näha, et kõigil kolmel tunnusel on tehtud peakomponendile suur mõju. Veidi enam kui teised kaks tunnust mõjutab uut peakomponenti tunnus, mis näitab hinnangut julgeoleku taju mõjutamiseks: majanduslik olukord üldine. Mida enam mõjutavad erinevad aspektid majandust, ehk mida negatiivsemaks peeti antud mõju, seda negatiivsemaks hinnatakse ka uut peakomponenti.

Väljaspoolt tulev ühiskonna kaitse – küsimusteblokk

Antud küsimusteblokk koosneb neljast aspektist, mis kajastavad ühiskonna kaitse rolli. Ankeedis on antud küsimus välja toodud järgnevalt: “Palun öelge, kuivõrd Te nõustute või ei nõustu iga järgmise väitega:

- koordineeritud EL’i tegevus katastroofidele reageerimisel on tõhusam kui riikide iseseisev tegevus;
- EL vajab kodanikukaitsepoliitikat, kuna suured õnnetused võivad olla piiriülese mõjuga;
- kui Eestis juhtub katastroof, siis Te ootaksite, teiste EL’i riikide abi;
- EL peaks koordineeritud viisil aitama mis tahes maailma riiki, kus on juhtunud õnnetus, saates kannatada saanud piirkonda eksperte ja varustust.”

Antud küsimuste põhjal saab analüüsida, kuivõrd vastanud nõustuvad nende väidetega, ehk kui suurt rolli mängivad ühiskonna kaitseks EL’i tegevus, piiriülesed mõjud, kui palju oodatakse meie riigi kaitseks abi EL’ilt ning arvamust, kas EL peaks ühiskonnale abi osutama üle kogu maailma. Kõik neli küsimust on mõõdetud 5-palli skaalal, kus “1” tähistab “nõustun täielikult” ja “4” “ei nõustu”, vastusevariant “ei oska öelda”, mis oli enne väärtuse all “5”, on ümberkodeeritud puudevateks väärtusteks. Antud tunnuste jaotust kajastab lisa 2, tabel 9. Selleks, et analüüsitavaid indiviidide hulk oleks suurem, on analüüsi alles jäetud vaid need indiviidid, kes vähemalt kahele antud bloki küsimusele on vastanud.

Käesoleva küsimustebloki põhjal on analüüsi tarbeks moodustatud peakomponent nimega “Väljaspoolt tuleva ühiskonna kaitse ebapiisavus”, mis mõõdab seda kuivõrd eelnevalt välja

toodud aspektid ühiskonna kaitsel rolli mängivad. Mida vähemtähtsamaks peetakse EL'i abi, piiriüleseid mõjusid, EL'i tegevuse efektiivsust ühiskonna kaitsel ja fakti, et EL peaks aitama üle kogu maailma, seda vähemtähtsamat rolli mängib ka uus analüüsis moodustatud peakomponent.

Tehtud peakomponendi analüüs näitab, et esimene komponent kirjeldab ära ~47% tunnuse hajuvusest. Uue peakomponendi nimeks saab: "Väljaspoolt tuleva ühiskonna kaitse ebapiisavus". Järgnevalt tabelist 3 on näha, kuidas uus peakomponent, kirjeldab analüüsis olevaid tunnuseid. Tunnused on suhteliselt hästi peakomponendi poolt ära kirjeldatud. Kõige rohkem avaldab mõju hinnangutunnus sellele, et ühiskonna kaitsel oodatakse abi Euroopa Liidult, veidi vähem omavad mõju piiriüleised mõjud, Euroopa Liidu tegevuse efektiivsus ja hinnang sellele, et Euroopa Liit peaks aitama üle maailma.

Tabel 3. Komponentmaatriks "Väljaspoolt tuleva ühiskonna kaitse ebapiisavus".

	Väljaspoolt tuleva ühiskonna kaitse ebapiisavus
Oodatakse abi EL'lt	0,734
Piiriüleised mõjud	0,705
EL'i tegevuse efektiivsus	0,650
EL peaks aitama üle maailma	0,643

Märkus: Esimeses tulbas aspektid, mis mängivad rolli ühiskonna kaitsel.

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Kas riigis tehakse piisavalt võitlemaks erinevate probleemidega - küsimusteblokk

Antud küsimusteblokk sisaldab seitset aspekti, mille kohta vastanud said anda hinnanguid, kas nende probleemide vastu tehakse piisavalt võitlemaks või mitte. Ankeedis on küsimus esitatud järgnevalt: "Millisel määral Te nõustute või ei nõustu järgmiste väidetega: politsei ja muud õiguskaitseorganid teevad Eestis piisavalt ... vastu võitlemiseks

- korruptsiooni;
- rahapesu;
- terrorismi;
- küberkuritegevuse;
- narkokaubanduse;

- inimestega kauplemise ja seksuaalse ekspluateerimise;
- relvakaubanduse.”

Antud tunnused on mõõdetud 4-palli skaalal, kus “1” tähistab “nõustun täielikult” ja “4” “ei nõustu üldse”, väärtus “5” ehk “ei oska öelda” on ümberkodeeritud puuduvateks väärtusteks. Antud tunnuste jaotust kajastab lisa 2, tabel 10. Kusjuures analüüsist on välja jäetud need inividid, kellel puudub arvamus rohkem kui pooltes antud bloki küsimustes.

Järgneva analüüsi jaoks on seitsmest “tehakse piisavalt võitlemaks” küsimusest moodustatud üks peakomponent nimega “Probleemidega võitlemise puudujääk”, mis mõõdab seda, kui võrd vastanud nõustuvad või ei nõustu erinevate väidetega, kas meie riigis tehakse piisavalt võitlemaks erinevate probleemidega. Tehtud peakomponent analüüsiga on näha, et esimene komponent kirjeldab ära ~56% tunnuse hajuvusest. Tabelist 4 on näha, kuidas uus tehtud peakomponent, mille nimeks sai “Probleemidega võitlemise puudujääk”, kirjeldab ära analüüsitavaid tunnuseid. On näha, et kõik analüüsitavad tunnused omavad mõju tehtud peakomponendile. Mida vähem nõustutakse väitega, et tegeletakse piisavalt mõne väljatoodud probleemiga, seda nõrgem on ka saadud peakomponendi väärtus. Analüüsi tulemusena saadud peakomponendile avaldavad kõige suuremat negatiivset mõju hinnangud sellele, kas tehakse piisavalt võitlemaks relvakaubandusega ja terrorismiga.

Tabel 4. Komponentmaatriks “Probleemidega võitlemise puudujääk”.

	Probleemidega võitlemise puudujääk
Relvakaubandus	0,808
Rahapesu	0,782
Terrorism	0,754
Narkokaubandus	0,746
Inimestega kauplemine ja seks. ekspluateerimine	0,735
Korruptsioon	0,719
Küberkuritegevus	0,704

Märkus: Esimeses tulbas märgitud probleemid, mille vastu võideldakse riigis.

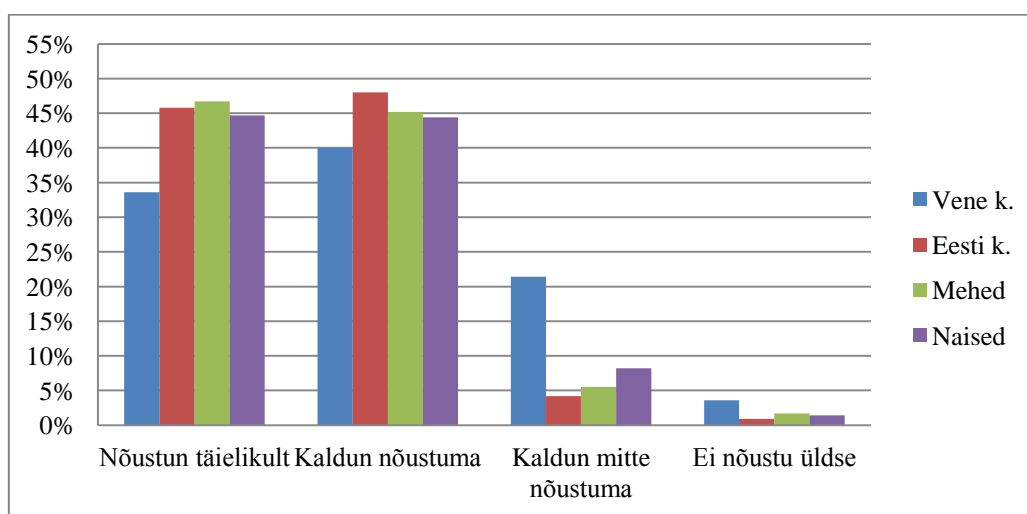
Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring “Eurooplaste suhtumine julgeolekusse”.

3. Tulemused

3.1. Kirjeldav ülevaade riigi turvalisuse hinnangust

Järgnevas analüüsis on kirjeldatud hinnanguid riigi turvalisusele erinevate näitajate poolst: soolises lõikes, vastanute keele põhjal, erinevates vanusgruppides ning selle põhjal, millises Eesti piirkonnas respondent elab.

Kui vaadelda hinnanguid riigi turvalisusele esmalt selle põhjal, mis keeles inimene küsimustikule vastas, võib öelda, et selgelt eristuvad eestikeelsetest vastanutest venekeelsed vastanud, hinnates riigi turvalisust üldiselt madalamaks (vt joonis 1). Seda näitab ka hii-ruut-statistik, mille väärtus on 62,4 (vabadusastmete arv 3, $p < 0,001$), ehk erisused eesti ja vene keelsete vastanute vahel on statistiliselt olulised.

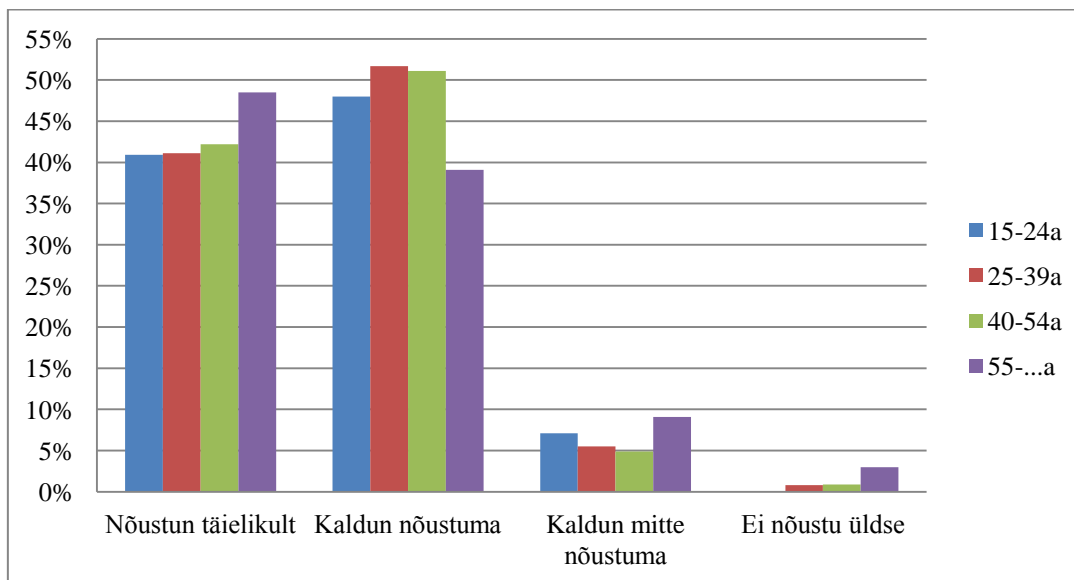
Joonis 1. Riigi turvalisuse hinnang: keeleline, mehed/naised, % (N = 872).

Märkused: Lisa 3, tabel 11 ja 12 kajastab riigi turvalisuse hinnangute täpseid protsente keele ja soo põhjal. Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Lisaks sellele on samalt jooniselt 1 hästi näha, et suuri erinevusi hinnangutes riigi turvalisusele meeste ja naiste vahel ei ole, mida kinnitab ka hii-ruut-statistik, mille väärtus on 2,4, vabadusastmete arv 3, olulisuse tõenäosus 0,49, ehk puuduvad statistiliselt olulised erinevused mees- ja naissoost vastanute vahel. Üldiselt on jooniselt 1 ka näha, et suurem osa vastanutest pigem nõustuvad või nõustuvad täielikult väitega, et riik on turvaline. Neid, kes kalduvad pigem mitte nõustuma väitega, et riik on turvaline, on vähe, aga, nagu ka jooniselt

näha, siis selles vastusevariandis eristuvad teistest oluliselt just venekeelsed vastanud, lisaks sellele kalduvad veidi enam võrreldes teiste respondentidega pigem mitte nõustuma riigi turvalisusega naised, kuid nagu ka varem märgitud, statistiliselt on see erinevus mitteoluline.

Analüüsist selgus, et erinevate vanusgruppide hinnangud riigi turvalisusele on statistiliselt olulised, hii-ruut-statistik 20, vabadusastmete arv 9, $p < 0,05$, küll aga on need erinevused suhteliselt väikesed. Jooniselt 2 on näha, et kõige turvalisemaks hindasid riigi turvalisust just kõige vanem ja kõige noorem vanusgrupp. Kaks keskmist vanusgruppi pigem kalduvad nõustuma väitega, et riik on turvaline, kui et nõustuvad antud väitega täielikult. Üldplaanis on jooniselt 2 ka näha, et suurem osa vastanutest on pigem positiivsed – peavad Eesti riiki turvaliseks.

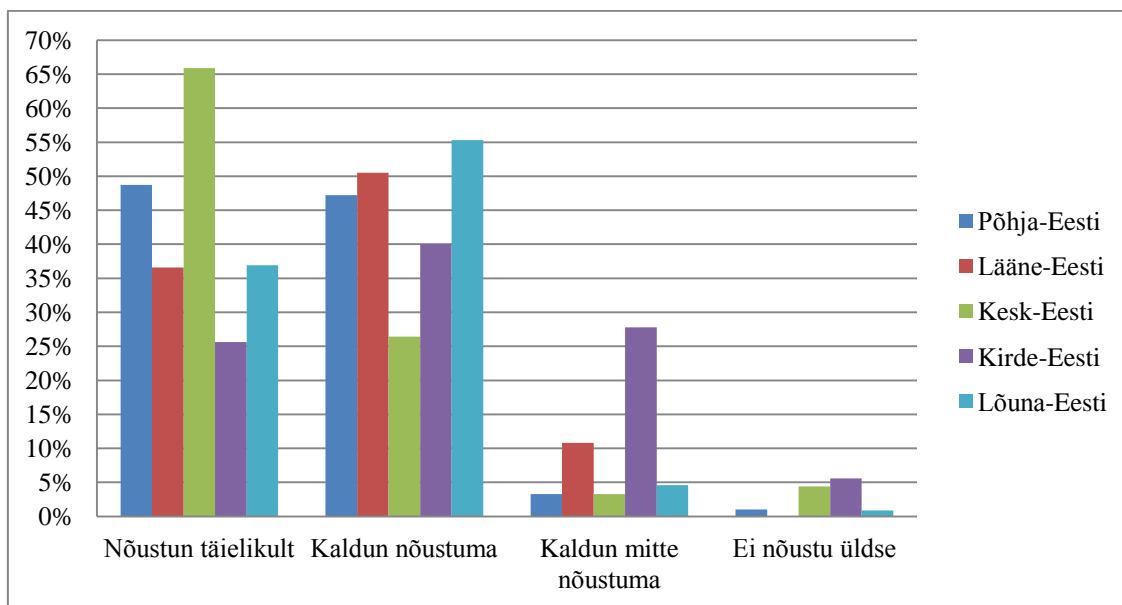
Joonis 2. Riigi turvalisuse hinnang: vanus, vastanute % (N=873).

Märkused: Lisa 3, tabel 13 kajastab riigi turvalisuse hinnangute täpseid protsente vanusgruppides.

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Võttes analüüsi alla riigi turvalisuse hinnangud eri Eesti regioonide kaupa, on näha suuri erinevusi (vt joonis 4). Erinevusi riigi turvalisuse hinnangutes regioonide kaupa kinnitab ka hii-ruut-statistik – 127,3, vabadusastmete arv 12, $p < 0,001$. Jooniselt 3 on näha, et kõige rohkem nõustuvad täielikult väitega, et riik on turvaline, Kesk-Eesti elanikud. Oluliselt eristub teistest regioonidest ka Lõuna-Eesti, kus inimesed pigem kalduvad nõustuma arusaamaga, et riik on turvaline kui sellega, et nõustuda täielikult riigi turvalisuse väitega. Nii Kesk- kui ka Lõuna-Eesti elanikud vastasid ankeedile peaaegu sajaprotsendiliselt eesti keeles. Lisaks on

näha jooniselt, et just Kirde-Eesti inimesed, kes suures osas vastasid ankeedile vene keeles, eristuvad selgelt oma vastuste poolest teistest Eesti regioonides, kaldudes mitte nõustuma väitega, et riik on turvaline.

Joonis 3. Riigi turvalisuse hinnang: regioon, vastanute % (N=873).

Märkused: Lisa 3, tabel 14 kajastab riigi turvalisuse hinnangute täpseid protsente eri Eesti piirkondades. Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring “Eurooplaste suhtumine julgeolekusse”.

Võrdluses EL liikmesriikide (kokku 28 riiki) keskmistega, on Eesti respondendid mõnel määral rohkem positiivsemalt meelestatud oma riigi turvalisuse seisukohalt. Kui Eesti elanikkonnast ~44% nõustus täielikult väitega, et Eesti on turvaline koht elamiseks ja ~47% kaldus nõustuma antud väitega, siis EL liikmesriikide keskmised näitajad on vastavalt: ~35% ja ~47%.

3.3. Riigi turvalisuse hinnangute mõjutajad

Järgnevalt on viidud läbi logistiline regressioonanalüüs selleks, et teada saada, millistest teguritest sõltub või ei sõltu riigi turvalisuse hinnang. Lisaks sellele saab ka regressioonanalüüsi kaudu teada, milliste tegurite mõju on statistiliselt olulise tähendusega ja millised tegurid avaldavad suurimat või väikseimat mõju.

Sõltuvaks tunnuseks, nagu ka eelnevalt välja toodud, on antud analüüsis riigi turvalisuse hinnangu tunnus, taustakategooriaks “nõustun täielikult”. Sõltumatuteks tunnusteks on tehtud

neli peakomponenti: 1) tehnoloogia mõju, 2) väljaspoolt tulev ühiskonna kaitse, 3) majanduslik julgeoleku taju mõjutaja ja 4) probleemidega võitlemise piisavus, ning lisaks tunnused: eluga rahulolu (taustakategooriaks “ei ole eluga rahul”), minu arvamus loeb Eestis (taustakategooriaks “minu arvamus ei loe Eestis”) ja vastanute keel (taustakategooriaks vene keel).

Alljärgnevas tabelis 5 kajastuvad tehtud logistilise regressioonanalüüsi tulemused. Kaasates mudelisse seitse sõltumatut tunnust, jääb analüüsitavaid indiviide mudelisse 733. Mudel tervikuna on statistiliselt oluline. Nagelkerke kordaja (R^2), mis iseloomustab mudeli kirjeldusvõimet, on antud mudelis 0,235, mis näitab, et mudeli kirjeldusvõime on suhteliselt hea.

Tabel 5. Logistiline regressioonanalüüs – riigi turvalisuse hinnangute mõjutajad.

	Kaldun nõustuma, et riik on turvaline¹	Ei nõustu, et riik on turvaline¹
	Exp(B)	Exp(B)
Tehnoloogia mõju	1,09	1,09
Majanduslik julgeoleku taju mõjutaja	1,17	1,52*
Väljaspoolt tulev kaitse	1,40***	1,37*
Võideldakse piisavalt probleemidega	1,55***	2,74***
Eluga rahul³	0,81	0,86
Arvamus loeb⁴	0,97	0,43*
Keel⁵	0,67	0,27***
N	733	
R²	0,235	

Märkus: statistiliselt olulised * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Tähistused: Exp(B) – šansside suhte kordaja. N – analüüsitavaite indiviidide arv. R^2 – Nagelkerke kordaja.

¹Taustakategooria: Nõustun täielikult, et riik on turvaline. ³Taustakategooria: Ei ole eluga rahul.

⁴Taustakategooria: Minu arvamus ei loe Eestis. ⁵Taustakategooria: Vene keel.

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring “Eurooplaste suhtumine julgeolekusse”.

Antud mudelis on kõrvutatud vastuskategooriaid “kaldun nõustuma” ja “ei nõustu” kategooriaga “nõustun täielikult”. Tabelist 5 on näha, et kaks aspekti, väljaspoolt tuleva kaitse

olulisus ning peakomponentt, mis mõõtis, kas riigis võideldakse piisavalt erinevate probleemidega, mängivad rolli mõlemas kategoorias. Veidi rohkem on statistiliselt olulisi riigi turvalisuse hinnangu mõjutajaid kategoorias “ei nõustu”.

Üldistatult võib öelda, et mida rohkem arvatakse, et erinevate probleemidega ei tegeleta riigis piisavalt, seda vähem nõustutakse ka väitega, et riik on turvaline ning mida vähemolulisemaks peetakse väljaspoolt tulevat kaitset, seda vähemturvalisemaks peetakse Eesti riiki elamiseks.

Statistiliselt olulisi mõjutajaid on rohkem kategoorias “ei nõustu”, nende seas, kes arvavad, et nende arvamus ei loe Eesti riigis, on 2,33 (1/0,43) suurem risk mitte nõustuda väitega, et riik on turvaline. Sama kehtib ka keele puhul, mis on statistiliselt väga oluline mõjutaja – vene keelsetel vastanutel on 3,73 (1/0,268) korda suurem risk olla negatiivselt meelestatud riigi turvalisuse seisukohaga. Tabelist 5 on ka näha, et neid, kes pigem kalduvad nõustuma riigi turvalisusega ei mõjuta aspekt, mis keeles nad küsimustikule vastasid ning ka mitte tõsiasi, kas nad tunnetavad, et nende arvamus loeb nende riigis või mitte.

Tabelist 5 on ka näha, et statistiliselt olulist mõju riigi turvalisuse hinnangutele ei oma see, kas individid on oma eluga üldiselt rahul või mitte ning hinnanguline tehnoloogia mõju erinevatele eluolu aspektidele.

4. Arutelu

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks oli vastused saada kolmele uurimisküsimusele. Käesolevas peatükis on võrdluse all analüüsisist saadud tulemused varasemate uuringute andmete ning teooria osaga.

1. Kuivõrd erinevad hinnangud riigi turvalisusele eri Eesti piirkondades, soolises ja vanuselises lõikes?

Töö teoreetilisest osast tuli välja, et Eestis on viidud küll läbi palju riigikaitseteemalisi ja väärtuste alaseid uuringuid, kus analüüsi all oli ka julgeolek (Kivirähk, 2015, Lilleoja ja Tart, 2011), kuid täpsemalt, erinevate aspektide lõikes, ei oldud riigi turvalisuse hinnanguid Eestis varem uuritud. Võis küll eeldada, et Kirde-Eesti inimesed võivad oma hinnangute poolest erineda, küll aga ei olnud ette teada, mil määral. Samuti ei olnud ette arvatav ka see, kas naised ja mehed hindavad riigi turvalisust erinevalt või mitte ning kas riigi turvalisuse hinnangutel omab tähtsust vastanu vanus.

Lilleoja ja Tart (2011) jõudsid oma uuringus teadmiseni, et Eesti elanikud väärtustavad väga julgeolekut ning ka Kivirähk'i (2015) uuringutest on näha, et riigi turvalisuse teema on Eestis elavate inimeste jaoks tähtis. Lisaks sellele tõi ka Realo (2013) oma tekstis välja, et Eestis, sarnaselt teistele Ida-Euroopa riikidele, on turvalisusvajadus suur. Veelgi enam – Eurobaromeetri (2011) varasemas uuringus tuli välja, et suurem osa Eesti elanikkonnast nõustub või kaldub nõustuma väitega, et Eesti on turvaline koht elamiseks.

Antud töö analüüsi põhjal sai kinnitust sai tõsiasi, et enamus meie riigis elavatest vastanutest kas nõustub või kaldub nõustuma faktiga, et riik on turvaline. Küll aga pole teada, kas see, et riiki peetakse turvaliseks kohaks, tähendab ka seda, et see tõsiasi inimestele ka oluline on.

Üllatavana võib tunduda see, et meeste ja naiste hinnangutes riigi turvalisusele puudusid statistiliselt olulised erinevused. Samas aga esinesid neljas vanusgrupis (15-24a, 25-39a, 40-54a, 55-...a) statistiliselt olulised erinevused hinnangute vahel, mis küll olid suhteliselt väikesed. Näiteks nõustusid riigi turvalisuse faktiga kõige enam 55+ vanuses inimesed samal ajal kui nende seas oli ka protsentuaalselt kõige rohkem neid vastanuid, võrreldes teiste

vanusgruppidega, kes kaldusid mitte nõustuma riigi turvalisuse faktiga. Noored vanuses 15-24a on üldiselt positiivsed riigi turvalisuse suhtes – antud väitega kas nõustub või kaldub nõustuma suurem osa selles vanuses vastanutest. On oluline välja tuua, et just 25-39a vastanute seas oli kõige rohkem neid, kes pigem kalduvad nõustuma riigi turvalisuse arusaamaga kui nõustuvad täielikult. Need tulemused olid suhteliselt ootamatud, sest pigem on jäänud mulje, et riigis elavad vanemaealised, kes suure tõenäosusega oma elu jooksul ka võõrvõimu all elanud on, kardavad rohkem uut võõrvägede pealetungi, mistõttu oleks oodanud rohkem arvamusi, et Eesti ei ole turvaline koht, kus elada. Ning vastupidi – kõige nooremalt vanusegrupilt oleks oodanud veelgi positiivsemat suhtumist riigi turvalisusesse.

Statistiliselt olulised ja suured erinevused riigi turvalisuse väitega nõustumise osas tulid välja eri Eesti piirkondades vastanute vahel. Kõige positiivsemalt suhtutakse riigi turvalisuse fakti Kesk-Eestis, kus pea 100% respondentidest vastasid küsimustikule eesti keeles. Suuresti erines teistest Eesti piirkondadest ka Kirde-Eesti, kus suurem osa respondentidest vastas küsimustikule vene keeles – antud piirkonnas on protsentuaalselt kõige rohkem neid inimesi, kes kalduvad riigi turvalisuse faktiga mitte nõustuma. Põhjuseid sellele võib olla mitmeid, nt elatakse kohe piiri ääres, mistõttu oleks just see piirkond esimesena “tule all”, kui rünnak tuleks nt idast. Samas võib põhjus olla ka selles, et venekeelne elanikkond omabki teistsuguseid väärtusi, millest kujunevad hoiakud ja hinnangud, kui eestikeelne elanikkond. Selgelt erines teistest piirkondadest samuti Lõuna-Eesti, kus vastanud pigem kalduvad nõustuma riigi turvalisuse faktiga kui nõustuvad täielikult. Huvitav on seejuures tõsiasi, et antud piirkonnas vastasid respondentid küsimustikule peaaegu sajaprotsendiliselt eesti keeles. Oleks huvitav edaspidi uurida, mis on selle nähtuse põhjustajateks.

Resümeena võib öelda, et riigi turvalisuse hinnangutes ei oma tähtsust fakt, kas vastanu puhul on tegemist mehe või naisega, olulist rolli mängib see, mis Eesti piirkondades elatakse ja mis vanuses respondent on.

2. Kas eestikeelsete vastanute riigi turvalisuse hinnangud erinevad venekeelsete vastanute omadest?

Käesoleva töö esimesest osast selgus, et hinnangud riigi turvalisusele erinevad suuresti sellest, mis keeles respondent küsimustikule vastas (ehk suure tõenäosusega vastanu emakeelest) (Tart, 2011). Sama on tõdenud Kivirähk (2014) ja Realo (2013). Lilleoja ja Tart (2011) töid

suisa välja, et venekeelsed vastanud väärtustavad rohkem julgeoleku aspekte kui eestikeelsed vastanud.

Bakalaureusetöö analüüsist sai kinnitust fakt, et venekeelsete ja eestikeelsete vastanute seas riigi turvalisuse hinnangutes on statistiliselt olulised erinevused. Üldiselt nõustusid ja kaldusid nõustuma eestikeelsed vastanud rohkem faktiga, et riik on turvaline. Samas aga vastas suurem osa venekeelsetest vastanutest ikkagi, et nad pigem kalduvad nõustuma või nõustuvad täielikult faktiga, et riik on turvaline. Ka tõestab fakti, et eestikeelsete ja venekeelsete vastanute hinnangud erinevad, eelmise küsimuse analüüs, kus tuli välja, et Kirde-Eesti elanikud, kes olid valdavalt venekeelsed, nõustusid kõige vähem faktiga, et riik on turvaline. Samal ajal kui näiteks Kesk-Eesti elanikud, kes olid peaaegu kõik eestikeelsed, nõustusid suures osas täielikult väitega, et riik on turvaline. Lisaks sellele tuli käesoleva bakalaureusetöö logistilisest regressioonanalüüsist välja, et keele tunnus on oluliseks mõjutaks nende puhul, kes ei nõustunud väitega, et Eesti on turvaline koht, kus elada – venekeelsetel vastanutel on suurem risk mitte nõustuda antud väitega kui nõustuda või kalduda nõustuma.

Saamaks kinnitust või mitte Lilleoja ja Tart'i (2011) teooriale oleks huvitav edasi uurida, kas inimesed nõustuvad turvalisuse faktiga tähendab muuhulgas seda, et nad turvalisust väärtustavad, peavad seda enda jaoks oluliseks.

3. Millised tegurid mõjutavad riigi turvalisuse hinnanguid?

Viimase uurimisküsimuse eesmärgiks oli teada saada, millised on need tegurid, mis mõjutavad vastanute riigi turvalisuse hinnanguid. Antud bakalaureusetöö teoreetilisest osast tuli välja, et tihtilugu mõistetakse ning kirjeldatakse rahvuslikku julgeolekut just sõjalise aspekti ja riigikaitse taustal. Tegelikuses peitub aga antud mõiste taga hoopiski laiem seletus, rahvusliku julgeoleku juures on langemas ainult sõjaliste tegurite tähtsus ning üha suuremat rolli mängivad lisaks ka nt majandus, tööstus, töajõud ja riigis elavad kodanikud jne (Romm, 1993: 2-3). Udeanu (2012) tõi oma artiklis välja, et rahvusliku julgeoleku lahtimõtestamisel tuleb silmas pidada lisaks eelpool mainitud aspektidele ka üldist poliitilist olukorda, psühholoogilisi aspekte ja tehnoloogiat. Vähe sellest – ka Buzan ja kolleegid (1997) töid

välja, et julgeolekut tuleks uurida süstemaatilisemalt – kaasates ka teised eluvaldkonnad, mida antud töös ka tehti.

Sellele uurimisküsimusele vastamiseks moodustati käesolevas bakalaureusetöös logistiline regressioonanalüüs, et näha, millised aspektid omavad mõju riigi turvalisuse hinnangutele ja millised mitte. Antud analüüsis võeti sõltuvaks tunnuseks riigi turvalisuse hinnang 3-palli skaalal, taustakategooriaks “nõustun täielikult”. Sõltuvaid tunnuseid lisati mudelisse seitse: tehnoloogia mõju, majanduslik julgeoleku tajumõjutaja, väljaspoolt tulev kaitse, võideldakse piisavalt probleemidega, eluga rahulolu, minu arvamus loeb minu riigis ja respondendi keele tunnus.

Analüüsist selgus, et üldiselt mängivad rolli riigi turvalisuse hinnangutes majanduslik aspekt, fakt, et väljaspoolt tuleb kaitse ning võideldakse piisavalt probleemidega tegur. Statistiliselt olulist tähtsust ei oma aga järgnevad tegurid: tehnoloogia mõju ja eluga rahulolu. Erinevused on ka selle vahel, kas vastanu kaldub nõustuma väitega, et riik on turvaline või ei nõustu üldse riigi turvalisusega. Neid, kes pigem kalduvad nõustuma, mõjutab kõige enam just väljaspoolt tuleva kaitse olulisus, seejärel arusaam, kas riigis võideldakse piisavalt probleemidega või mitte ning majanduslik aspekt. Neid, kes ei nõustu sellega, et Eesti on turvaline koht elamiseks, mõjutavad rohkemad aspektid: kõige enam väljaspoolt tuleva kaitse olulisus ja fakt, kas riigis võideldakse piisavalt erinevate probleemidega ning mõju avaldavad ka majandus ning see, kas vastanu arvates loeb tema arvamus Eestis midagi või mitte. Lisaks on suurem risk mitte nõustuda tõsiasiaga, et Eesti on turvaline koht elamiseks, venekeelsetel vastanutel.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et riigi turvalisuse hinnangute taga peitub tõesti mitmeid erinevaid tegureid, mis eelnevas lõigus ka välja toodud said, ehk vastab tõele fakt, et riigi turvalisust ei saa mõõta vaid riigikaitse aspekti koha pealt ning uurides tuleb vaadata pilti laiemalt, kaasates ka teisi eluvaldkondi. Mida ei saa aga öelda kõige kohta, näiteks tuli antud analüüsist välja, et statistiliselt olulist mõju riigi turvalisuse hinnangutel ei oma tehnoloogia ja eluga rahulolu aspekt, järelikult päris kõik eluvaldkonnad riigi turvalisust siiski ei mõjuta. Üllatav on seejuures asjaolu, et eluga rahulolu ei oma tähtsust sellele, kuivõrd leitakse, et Eesti on turvaline paik elamiseks, samas aga olid suurem osa vastanutest üldiselt oma eluga rahul ning ka meie riiki peeti turvaliseks.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli teada saada, millised tegurid mõjutavad Eesti elanikkonna hinnanguid riigi turvalisusele ning kuivõrd nõustuvad riigi turvalisuse faktiga inimesed erinevatest Eesti piirkondadest ja kas riigi turvalisuse hinnangutes on erinevusi soo- ja vanusgruppide lõikes. Ka otsiti vastust küsimusele, kas riigi turvalisuse hinnangud erinevad vene- ja eestikeelsete vastanute vahel. Selleks, et leida antud küsimustele vastused, viidi läbi kvantitatiivne andmeanalüüs Eurobaromeetri 2015 aasta eriuuringu “Eurooplaste suhtumine julgeolekusse” Eesti andmete põhjal.

Peamised tulemused, mis analüüsi käigus välja tulid, on järgmised:

- riigi turvalisuse hinnangut mõjutavad olulisel määral erinevad majanduslikud aspektid (tööhõive, leibkonna majanduslik olukord, riigi üldine majanduslik olukord), väljaspoolt tuleva kaitse tegur (kuivõrd EL peaks aitama Eestit ja teisi maailma riike katastroofide korral) ning arusaam, kas vastanu meelest võideldakse piisavalt erinevate probleemidega riigis või mitte;
- neid vastanuid, kes ei nõustu faktiga, et riik on turvaline, mõjutab ka see, kas nad tunnetavad, et nende arvamus loeb meie riigis või mitte;
- suurem risk on mitte nõustuda sellega, et Eesti riik on turvaline, venekeelsetel vastanutel;
- riigi turvalisuse hinnangut ei mõjuta tehnoloogia ja see, kuivõrd rahul on respondent oma eluga;
- riigi turvalisuse hinnangutes ei oma tähtsust vastanu sugu;
- riigi turvalisuse hinnangutes omab aga tähtsust respondendi vanus ning piirkondlik elukoht;
- riigi turvalisuse hinnangutes on erinevused vene- ja eestikeelsete vastanute vahel;
- suurem osa vastanutest, kõigi erinevate aspektide lõikes, nõustub või kaldub nõustuma faktiga, et riik on turvaline.

Antud bakalaureusetöö põhjal võib teha üldistusi kogu Eesti rahva kohta. Erinevad hinnangud riigi turvalisusele valitsevad eestikeelsete ja venekeelsete vastanute vahel. Ka omab

teistsuguseid hinnanguid riigi turvalisusele Kirde-Eesti, eristudes selgelt teistest Eesti regioonidest, mis näitab ilmselget lõhet meie ühiskonnas. Tegelema peaks riigis venekeelse elanikkonnaga ja Kirde-Eestis elavate inimestega, leida tuleks põhjused (rohkem erinevate probleemide vastu võidelda riigis, majanduslikku olukorda parandada jne), mis tingivad riigi turvalisuse negatiivseks hindamist. Nende teadmiste põhjal tuleks teha rohkem riigi turvalisuse alast teavitustööd ja sisendada neisse, et meie riik on turvaline, et vähendada sotsiaalset stratifitseerumist riigis. Selleks aga, et Eesti elanikkond tervikuna tunnetaks veelgi enam Eesti riigi turvalisust, tuleks mõelda nende tegurite peale, mis antud töös kinnitust leidsid, et omavad mõju riigi turvalisuse hinnangutele - neid valdkondi tuleks parandada ja edasi arendada. Küll aga on käesoleva bakalaureusetöö autoril hea meel tõdeda, et suurem osa Eesti elanikkonnast peab riiki valdavalt turvaliseks.

Kasutatud kirjanduse loetelu

1. Aimre, I. (2005). *Sotsioloogia*. Teine, täiendatud trükk. Tallinn: AS Ühiselu.
2. Bar-Tal, D. (2000). *Shared Beliefs in a Society. Social Psychological Analysis*. California: Sage Publications, Inc.
3. Bergman, M. M. (1998). *Social representations as the mother of all behavioral predispositions?* The relations between social representations, attitudes, and values. *Papers on Social Representations*. Vol. 7. (lk 77-83).
4. Buzan, B., Wæver, O., de Wilde, J. (1998). *Security: a new framework for analysis*. United States of America: Lynne Rienner Publishers, Inc.
5. Eagly, A. H., Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich College.
6. Eesti Keele Instituut. (2009). Langemets, M., Tiits, M., Valdre, T., Veskis, L., Viks, Ü, & Voll, P. (toim-d). *Eesti keele seletav sõnaraamat 1 A-J*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
7. Eurobaromeeter. (2011). *Siseküsimused*. Eurobaromeeter 76.4 Eesti tulemused. Fakteleht. Kasutatud 31.05.2016
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_380_fact_ee_ee.pdf
8. Eurobaromeeter. (2015). *Eurooplaste suhtumine julgeolekusse*. Eurobaromeeter 432 Eesti tulemused. Fakteleht. Kasutatud 10.05.2016
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_432_fact_ee_ee.pdf
9. GESIS'e kodulehekülj. *GESIS Datenbestandskatalog 2.1*. ZA5965: Eurobarometer 83.2 (2015). Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften. Kasutatud 31.05.2016
<https://dbk.gesis.org/dbksearch/SDesc2.asp?no=5965&tab=0&ll=10¬abs=&af=&nf=1&search=&search2=&db=D>

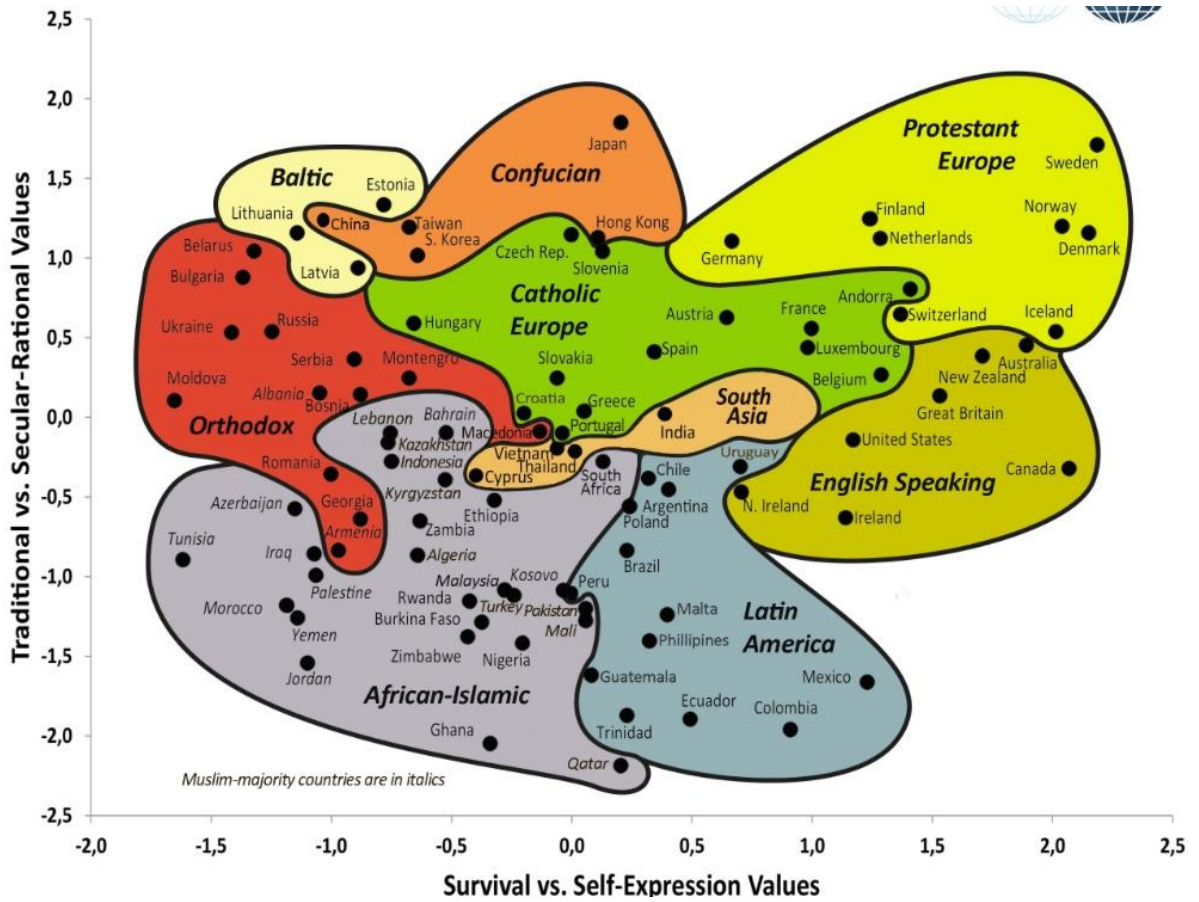
10. Heidmets, M. (2013). Kokkuvõte. *Eesti inimarengu aruanne 2012/2013. Eesti maailmas*. (lk 53). Tallinn: Eesti Koostöökogu.
11. Hewstone, M. (2010). *Understanding attitudes to the European Community. A social-psychological study in four member states*. Cambridge: Cambridge University Press.
12. Hämmal, J. (2007a). Eesti elu inimeste hinnangutes. *Eesti inimarengu aruanne 2006*. Kivirähk, J. (toim). (lk 33-42). Tallinn: Ühiskondliku Leppe Sihtasutus.
13. Hämmal, J. (2007b). Eurobaromeeter Euroopa ühiskonna infoallikana. *Riigikogu Toimetised nr 32*. Kasutatud 16.03.2016
<http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11198>
14. Inglehart, R., Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change, and Democracy. The Human Development Sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.
15. Inglehart, R. (2007). Mapping Global Values. *Measuring and Mapping Cultures: 25 Years of Comparative Value Survey*. (lk 11-32). Esmer, Y., Pettersson, T. (toim.). Leiden: Brill.
16. Kaitseministeeriumi kodulehekül. *Avalik arvamus riigikaitsest*. Kasutatud 16.03.2016 <http://www.kmin.ee/et/eesmargid-tegevused/avalik-arvamus-riigikaitsest>
17. Kivirähk, J. (2014). Ülevaade venekeelse elanikkonna lõimumisest ja riigikaitse alaste arvamusuuringute tulemustest. Tallinn: Rahvusvaheline Kaitseuuringute Keskus. Kasutatud 14.05.2016
http://www.icds.ee/fileadmin/media/icds.ee/failid/Juhan_Kivirahk_-_Ulevaade_venekeelse_elanikkonna_loimumisest_ning_riigikaitse_alaste_arvamusuuringute_tulemustest.pdf

18. Kivirähk, J. (2015). Avalik arvamus ja riigikaitse. Raport Kaitseministeeriumi tellitud riigikaitse teemalise avaliku arvamuse uuringu kohta. Kasutatud 10.05.2016 http://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/avalik_arvamus_ja_riigikaitse_oktoober_2015_0.pdf
19. Lilleoja, L., Tart, I. (2011). Estonian Basic Value Structures. Tart, I. (toim.). *Basic Human Values in Estonia and Baltic Sea Countries*. (lk 39-62). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
20. Nicholson, M. (2004). *Rahvusvaheliste suhete alused*. Tallinn: TEA Kirjastus.
21. Niit, K. (2002). Eesti tudengite väärtused 1990. aastatel. Aune, V. (toim.). *Eesti ja eestlased võrdlevas perspektiivis. Kultuuridevahelisi uurimusi 20.sajandi lõpust*. (lk 42-59). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
22. Nolan, C. J. (1999). *Longmani maailma poliitika leksikon*. Tallinn: Olion Kirjastus.
23. Realo, A. (2013). Väärtused. *Eesti inimarengu aruanne 2012/2013. Eesti maailmas*. (lk 43-53). Tallinn: Eesti Koostöökogu.
24. Roberts, C. (2010). Measuring Social Attitudes. *Social Measurement through Social Surveys. An Applied Approach*. Blumer, M., Gibbs, J., Hyman, L. (toim.). Farnham: Ashgate Publishing Limited.
25. Romm, J. J. (1993). *Defining National Security: the nonmilitary aspects*. New York: Council on Foreign Relations Press.
26. Special Eurobarometer 432. (2015). *Europeans' attitudes towards security*. Report. Kasutatud 12.05.2016 http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_432_en.pdf

27. Tart, I. (2011). Introduction. *Basic Human Values: Social Psychology, Sociology, Culture and the Units of Cultural Communities*. Tart, I. (toim.). Basic Human Values in Estonia and Baltic Sea Countries (lk 5-8). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
28. Tooding, L-M. (2007). *Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
29. Udeanu, G. (2012). Defining elements of the national security concepts (I). *Buletin Stiintific*, 17(2), 156-163.
30. Välisministeeriumi kodulehekülg. *Julgeolekupoliitika*. Kasutatud 02.05.2016 <http://www.vm.ee/et/taxonomy/term/49>

Lisad

Lisa 1. Maaailma väärtuste kaart

Joonis 1. Maaailma väärtuste kaart. Kuues laine, 2015a.
Allikas: http://www.worldvaluessurvey.org/images/Cultural_map_WVS6_2015.jpg

Lisa 2. Kirjeldav statistika

Tabel 1. Valimi kirjeldus.

	N	%	Kokku	
Meessoost	420	47,7	N	882
Naissoost	461	52,3	%	100
Eestikeelsed	742	84,2	N	882
Venekeelsed	140	15,8	%	100
15-24a	128	14,5	N	882
25-39a	235	26,6		
40-54a	222	25,2	%	100
55-...a	297	33,7		
Põhja-Eesti	392	44,5	N	882
Lääne-Eesti	93	10,6		
Kesk-Eesti	91	10,3	%	100
Kirde-Eesti	90	10,2		
Lõuna-Eesti	216	24,5		

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Tabel 2. Vastanute jaotumine keele järgi eri Eesti piirkondades.

		Eesti keel	Vene keel	Kokku koguvalimist
Põhja-Eesti	N	337	55	392
	%	86	14	44,4
Lääne-Eesti	N	85	8	93
	%	91,4	8,6	10,5
Kesk-Eesti	N	90	1	91
	%	98,9	1,1	10,3
Kirde-Eesti	N	16	74	90
	%	17,8	82,2	10,2
Lõuna-Eesti	N	215	2	217
	%	99,1	0,9	24,6

Märkus: N = 883.

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Tabel 3. Riigi turvalisuse hinnang kolme väärtusega.

Nõustun täielikult		Kaldun nõustuma		Ei nõustu üldse		Puuduvad väärtused		Kokku	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
387	43,9	412	46,7	73	8,2	10	1,1	882	100

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Tabel 4. Riigi turvalisuse hinnang nelja väärtusega.

Nõustun täielikult		Kaldun nõustuma		Kaldun mitte nõustuma		Ei nõustu üldse		Puuduvad väärtused		Kokku	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
387	43,9	412	46,7	60	6,8	13	1,4	10	1,1	882	100

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Tabel 5. Eluga rahulolu kahe väärtusega.

Eluga rahul		Ei ole eluga rahul		Puuduvad väärtused		Kokku	
N	%	N	%	N	%	N	%
699	79,3	181	20,5	2	0,2	882	100

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Tabel 6. Minu arvamus loeb Eestis kahe väärtusega.

Minu arvamus loeb		Minu arvamus ei loe		Puuduvad väärtused		Kokku	
N	%	N	%	N	%	N	%
358	40,6	459	52,1	65	7,4	882	100

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Tabel 7. Tehnoloogia mõju.

		Väga positiivne mõju	Üsna positiivne mõju	Ei oma mõju	Üsna negatiivne mõju	Väga negatiivne mõju	Puuduvad väärtused	Kokku
Kodanike julgeolek	N	106	373	95	199	19	90	882
	%	12	42,3	10,7	22,6	2,1	10,2	100
Õigused ja vabadused	N	144	398	116	128	8	88	882
	%	16,3	45,1	13,2	14,5	0,9	10	100
Ametiasutuste tegevus	N	143	479	72	83	7	98	882
	%	16,2	54,3	8,1	9,4	0,8	11,1	100
Ettevõtete tegevus	N	254	456	59	45	5	63	882
	%	28,8	51,7	6,7	5,1	0,5	7,2	100

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Tabel 8. Majanduslik julgeoleku taju mõjutaja.

		Väga positiivne mõju	Üsna positiivne mõju	Ei oma mõju	Üsna negatiivne mõju	Väga negatiivne mõju	Puuduvad väärtused	Kokku
Eesti majanduslik olukord	N	53	253	187	296	43	50	882
	%	6	28,6	21,2	33,6	4,9	5,7	100
Tööhõive olukord	N	47	188	268	287	46	45	882
	%	5,4	21,3	30,4	32,6	5,2	5,1	100
Leibkonna majanduslik olukord	N	89	304	204	217	29	39	882
	%	10,1	34,5	23,2	24,6	3,2	4,4	100

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Tabel 9. Väljaspoolt tulev ühiskonna kaitse.

		Nõustun täielikult	Kaldun nõustuma	Kaldun mitte nõustuma	Ei nõustu üldse	Puuduvad väärtused	Kokku
EL'i tegevuse efektiivsus	N	340	381	81	30	51	882
	%	38,5	43,2	9,2	3,4	5,8	100
Piiriülesed mõjud	N	345	402	42	22	71	882
	%	39,1	45,6	4,7	2,6	8	100
Oodatakse abi EL'ilt	N	527	308	28	13	5	882
	%	59,8	35	3,2	1,4	0,6	100
EL peaks abistama kõikjal maailmas	N	349	410	85	13	23	882
	%	39,6	46,5	9,7	1,5	2,6	100

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Tabel 10. Kas riigis tehakse piisavalt võitlemaks erinevate probleemidega.

		Nõustun täielikult	Kaldun nõustuma	Kaldun mitte nõustuma	Ei nõustu üldse	Puuduvad väärtused	Kokku
Korruptsioon	N	87	430	248	86	31	882
	%	9,8	48,7	28,1	9,8	3,5	100
Rahapesu	N	104	426	185	68	99	882
	%	11,8	48,3	20,9	7,7	11,3	100
Terrorism	N	137	454	92	49	149	882
	%	15,6	51,5	10,4	5,6	16,9	100
Küberkuritegevus	N	138	508	116	29	91	882
	%	15,6	57,6	13,2	3,3	10,3	100
Narkokaubandus	N	196	479	142	47	18	882
	%	22,2	54,4	16,1	5,4	2	100
Inimestega kauplemine ja seks. eksploateerimine	N	120	441	181	48	91	882
	%	13,6	50	20,6	5,5	10,4	100
Relvakaubandus	N	131	419	101	50	181	882
	%	14,8	47,6	11,4	5,7	20,5	100

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Lisa 3. Riigi turvalisuse hinnangud erinevate näitajate põhjal

Tabel 11. Riigi turvalisuse hinnangud vastanute keele lõikes.

		Nõustun täielikult	Kaldun nõustuma	Kaldun mitte nõustuma	Ei nõustu üldse	Puuduvad väärtused	Kokku küsimusele vastanutest
Eestik.	N	340	356	31	7	8	742
	%	45,8	48	4,2	0,9	1,1	84,1
Venek.	N	47	56	30	5	2	140
	%	33,6	40	21,4	3,6	1,4	15,9

Märkus: N = 882.

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Tabel 12. Riigi turvalisuse hinnangud soo lõikes.

		Nõustun täielikult	Kaldun nõustuma	Kaldun mitte nõustuma	Ei nõustu üldse	Puuduvad väärtused	Kokku koguvalemist
Mehed	N	188	201	23	6	3	421
	%	44,7	47,7	5,5	1,4	0,7	47,7
Naised	N	200	211	37	6	7	461
	%	43,4	45,8	8	1,3	1,5	52,3

Märkus: N = 882.

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Tabel 13. Riigi turvalisuse hinnangud vanusgruppides.

		Nõustun täielikult	Kaldun nõustuma	Kaldun mitte nõustuma	Ei nõustu üldse	Puuduvad väärtused	Kokku koguvalimist
15- 24a	N	52	61	9	0	5	127
	%	40,9	48	7,1	0	3,9	14,4
25- 39a	N	97	122	13	2	2	236
	%	41,1	51,7	5,5	0,8	0,8	26,7
40- 54a	N	94	114	11	2	2	223
	%	42,2	51,1	4,9	0,9	0,9	25,3
55-...a	N	144	116	27	9	1	297
	%	48,5	39,1	9,1	3	0,3	33,6

Märkus: N = 883.

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Tabel 14. Riigi turvalisuse hinnangud eri Eesti piirkondades.

		Nõustun täielikult	Kaldun nõustuma	Kaldun mitte nõustuma	Ei nõustu üldse	Puuduvad väärtused	Kokku küsimusele vastanutest
Põhja- Eesti	N	191	185	13	1	2	392
	%	48,7	47,2	3,3	0,3	0,5	44,4
Lääne- Eesti	N	34	47	10	0	2	93
	%	36,6	50,5	10,8	0	2,2	10,5
Kesk- Eesti	N	60	24	3	4	0	91
	%	65,9	26,4	3,3	4,4	0	10,3
Kirde- Eesti	N	23	36	25	5	1	90
	%	25,6	40	27,8	5,6	1,1	10,2
Lõuna- Eesti	N	80	120	10	2	5	217
	%	36,9	55,3	4,6	0,9	2,3	24,6

Märkus: N = 883.

Andmed: Eurobaromeetri 2015a eriuuring "Eurooplaste suhtumine julgeolekusse".

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anet Mürsoo (11.03.1993)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Eesti elanikkonna arusaamad riigi turvalisusest Eurobaromeetri 2015 aasta eriuuringu andmetel“, mille juhendaja on Andu Rämmer

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 02.06.2016